

BES^eDA

E L E K T R O N S K A   K N J I G A

Josip Jurčič

Tugomer

*Historična tragedija
iz dobe bojev polabskih
Slovenov s Franki*

O M N I B U S

BESEDA

Josip Jurčič

TUGOMER

*Historična tragedija iz dobe bojev
polabskih Slovenov s Franki*

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-199-1

---

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

OSEBJE

GERON	<i>mejni grof in namestnik frankovskega kralja</i>
TUGOMER	<i>slovenske knežje rodovine</i>
NEKLON	<i>njegov mlajši sorodnik</i>
ZOVOLJ	<i>slep svečenik in pevec Slovenom</i>
FRANKOVSKI MENIH	
ZORISLAVA	<i>vdova slovenskega kneza in vojvode Čeligoja</i>
GROZDANA	<i>njena sorodnica</i>
VRZA	<i>stara mati Čeligojeva</i>
BATOG	} <i>slovenski županje in velmožje</i>
VOLKAN	
KAJAZNIK	
LASTON	
HOTJEBOR	
ŠPITIGNJEV	
RADULJŠČIK	
FRANKOVSKI KUPEC	
CVETIČEK,	<i>majhen dečko, Zovoljev vodja</i>
Dva slovenska starca	
Frankovski vojaki	

PRVI AKT

PRVI PRIZOR

Samoten kraj. Zadaj gore. Dva starca, na hrbtu polne mehove noseča, gresta po gorskem potu preko odra. Zadaj je menihova hišica

PRVI STAREC Žalostno je. Zlo bode na svetu.

DRUGI STAREC Joj, joj, joj!

PRVI STAREC Torej si tudi ti že čul?

DRUGI STAREC Da, da, da! Vojno bodemo imeli. Nemški ljudje, tisti Franki, pridejo nad nas. Poslušam, kako ljudje govore med seboj in kako ugibljejo. Ne slišim že več dobro vsega, a vprašati nečem rad; star in gluhi sem, in mladi ljudje ne odgovarjajo z veseljem; nadložen sem jim že. Kako si ti slišal?

PRVI STAREC Jaz vidim še in slišim dobro.

DRUGI STAREC Kako si rekel?

PRVI STAREC Vprav tako. Nemci bodo nas vse Slovence podse spravili, vse nam bodo vzeli, tele iz krave in žito iz domov, dete iz matere. Ko gar ne bodo ubili, ta bode moral zanje de-

lati, desetek in davek plačevati. Veliko vojsko pripeljejo k nam in krvavi meč prinesó.

DRUGI STAREC Joj, joj, joj!

PRVI STAREC Da, ter bogove nam vzemó!

DRUGI STAREC Vzemó?! Joj, joj!! kdo bode potem čuval nas?

PRVI STAREC To je! — A oni imajo svojega boga in svoje svečenike. Te nam dadó, da vladajo nad nami.

DRUGI STAREC E, zlo bode to, slabo. Ali se ne bodo naši nič v bran postavili?

PRVI STAREC Perun pomagaj! Kdo? Naši mlajši niso taki, kakor so bili prej možje. Res, da je bil prej mir pred Nemci in bridkega orožja nismo nosili. A kadar so čez mejo prišli, jeli jim niso dobro pesti pokazali? Krepki možje so bili nekdam, ni res tako?

DRUGI STAREC Tako je, res je!

PRVI STAREC Kaj je pa zdaj? Nekdaj so stari vedeli dober svèt. Sedaj pak vsak hoče svojo pravdo znati, vsak na svojo vleče. A moči in uma ni več. Ob bradi si tipati dadé, ne da bi se postavili; da bi tega ne doživel!

DRUGI STAREC O Morana, Morana!

PRVI STAREC Stara sva, stara, brate, Prav je, da umreva kmalu. Zlo je na svetu in še slabše bode za

našo domovino. Pomagati ne moreva več.
Naj si pomagajo, ako hočejo.

DRUGI STAREC Da, ne moreva, ne moreva.

DRUGI PRIZOR

Menih pride iz svoje hiše in prejšnja

MENIH Stojta, moža, čujta iz mojih ust besedo božjo.

DRUGI STAREC Kaj pravi?

PRVI STAREC Ta je tisti, ki nemško vero uči, pojdiva, ni dobro blizu čarovnika biti.

MENIH Čakajta, moža!

DRUGI STAREC Uzmi te črt! *Odideta.*

TRETJI PRIZOR

MENIH *sam:* Po strani me tu ljudje gledajo in beže pred menoj. Dobro še, da so tako krotke čudi. Ko bi bili divji kakor moji rojaki Fran-ki, zaboga bi ne bilo obstanka tukaj, ubili bi me. Dobro je i to, da ne vedo, zakaj sem tu. Ko bi znali, da na ukaz frankovskega kral-

ja delam! Slab posel je to misijonarstvo in nehvaležen nalog je ljudem v nebesa pomagati. Jaz jim, mislil bi, dobro hočem, ko jih pregovarjam, naj puste svoje slovenske bogove in naj se pokristjane, a zato me še zaničujejo. In dalje ne vem, čemu bi ti Slovenci živeli sami zase. Primerno in dostojno je, da se drugi narodi našim nemškim šegam pokoré. Svoboda ni za vse. Sv. cerkvi morajo pridobljeni biti, a prej ne bodo, dokler jih s silo ne ukrotimo. Da z lepo in mirno besedo ne ide, to sem izkušal. Z zvižajo mora iti, in kar zvižaja in prevara ne da, naj naš gospodar Geron z mečem stori. Veliko je moje delo. Sv. cerkvi ili Kristu pridobiti toliko rodov, Peruna vreči in križ zasaditi, rojakom germanskim podvreči tako bogate slovenske okrajine, to bode moje delo! V letopise in cerkvene knjige se zapiše potem moje ime, ako se mi delo posreči; svit velikega Bonifacija bode obseval mojo glavo in hvaležna cerkev me povzdigne iz tihega, ponižnega meniha do sijajnih prestolov svojih vladik, svojih prvorojenih sinov. Ali kako izvršiti to velikansko delo? Kako morem premagati

nezaupnost teh Slovenov, katere vsi naši knezje v mnogih bojih niso premagati mogli niti z ukanjenim govorom niti z orožjem?

ČETRTI PRIZOR

Frankovski kupec s krošnjo na hrbtu. Prejšnji

- MENIH** O, hvaljen bog! Ti, prijatelj, prihajaš? Dobra poročila prinašaš?
- KUPEC** *odloži krošnjo pred hišico:* Težko sem nosil.
- MENIH** Počiješ se pri meni. Zdaj govori, kaj ti je naročeno?
- KUPEC** Prinašam ti pismo, mož božji, ono ti bode več razložilo, nego je meni povedano. Tu je.
- MENIH** Od samega našega mejnega grofa Gerona! Daj.
- KUPEC** Tiho, ti bi moral dobro vedeti, da, če tukaj kak Sloven čuje to ime našega frankovskega poveljnika in če sluti, kaj govoriva, ne prideva več od tod živa v svojo domovino. Naši gospodje vsi so mi naročali od tebe pismo prinesiti, kako je tukaj in kaj si opa-

zil in opravil; jaz sam sem na potu do sem več gledal, nego to drobnjavo iz krošnje prodajal.

**MENIH
KUPEC**

odpira pismo: In kaj si videl?

Da si ti malo opravil, mož božji. Cerkve ni nobene nikjer, torej za naša nebesa nisi ulovil ni ene slovenske duše. Sicer pa ne vem, če ne bodo naši vojaki še tršega pota imeli, ko bi zopet mejo v to deželo prestopili, nego so ga imeli do sedaj, ko je bilo vselej malo sreče. Kakor vidim, ima že vsak slovenski dečak orožje na sebi. Nekdaj baje orožja ti ljudje niti poznali niso, in še tačas jih niso mogli naši Franki pod svojo vlado spraviti. Meni se zdi, da tudi tvoje kristjanjenje ne bode mnogo boljšega rodilo, kajti med potom sem moral večkrat boga zatajiti kakor sv. Peter in lagati Slovenom, ki so kaj od mene kupili, da na Peruna, na Morano in na vse slovanske bogove verujem in molim. In skoraj bi bil prej celo krošnjo pustil in pobegnul domov, preden sem do tebe prišel, ko bi se le ne bil doma Gerona bal in ko bi plačilo že v roki imel, ki mi je obljubljeno, če od tebe kaj poročila prinesem. — A kaj je v Geronovem pismu? Kisel

obraz delaš, meniše, meni se zdi, da te naš mejni grof v tem pismu baš ne hvali močno.

MENIH Da, dobre svete je laže dajati nego jih izvrševati. Geron, njegovi knezje in moj cerkveni vladika so nezadovoljni z mojim dosedanjim delom, a sami naj bi poskusili.

KUPEC Kakor midva, dve lisici, ki sta si tako daleč upali, kamor se volkovi ne drznejo. Po resnici ti povem, mož božji, jaz se svoji hrabrosti močno čudim. Da bi še sedaj srečno utegnil domov! Drugi pot se skrijem, če me pošljejo še k tebi.

MENIH *v pismo zroč:* Vedno o Tugomeru!

KUPEC Tugomer, dobro, da si me domislil, mož božji, gotovo bi bil Tugomera pozabil.

MENIH Kaj je, jeli ga ti poznaš?

KUPEC Prav nič. Samo ime Tugomer sem čul pri Geronu in, če mi ti ne poveš, kdo je ta Sloven in kaj imajo z njim, jaz morda prej umrjem, nego bi izvedel.

MENIH Nu, Tugomer je eden tukajšnjih slovenskih knezov, bil je Geronov vojni ujetnik, a pred kratkim izpuščen, in je po krstu kristjan.

KUPEC Zatorej!

- MENIH** Pri Geronu si čul o njem govoriti. Kaj? Tudi v tem pismu Tugomera omenjajo, zato sem radoveden, kaj se je reklo.
- KUPEC** Nič takega, le ko mi je Geron to pismo do tebe dajal, rekel mi je vladika, ki je poleg bil, naj ti rečem, da je posebno važno, kar se tu čita o Tugomeru. To bi bil skoro poza-bil, ko bi se ne bil ti sam domislil. A kaj si čital tu o njem?
- MENIH** Ukaz, naj ga skušam z vsemi silami pridobiti za kristjanstvo in za nas. On je že kristjan iz časa našega ujetništva, a prezgodaj so ga izpustili. On ni dovolj prepričan, tu ga pa ne morem navdušiti, ker neče o verini govoriti z menoj. Z drugimi rečmi si pa ne upam pred njim na dan.
- KUPEC** Razumno, kajti če je Sloven, kdo ti je porok, da bi te tako ne potipal, da bi vdrugič jaz ne našel ni meniha ni kute.
- MENIH** Kar sva govorila, bilo je le med nama govorjeno. Odgovor mejnemu grofu ti spišem.
- KUPEC** Zdi se mi, da tam doli nekdo prihaja.
- MENIH** Tak je kakor Tugomer, da, on je! Skrij se v moje domovanje. Nečem, da te vidi pri meni.

- KUPEC** *vleče krošnjo proti menihovi hišici:* Ali se dobi kaj menišjega dobrega vina v tvoji koči, mož božji?
- MENIH** Že najdeš.
- KUPEC** In kaka slovenska klobasa ali gnjat?
- MENIH** Pojdi!

PETI PRIZOR

- MENIH** *sam:* Čudno, da vprav sedaj Tugomer pride in, kakor se mi vidi, naravnost k meni. Morda: ga ipak vleče vera in duševna potreba k meni, o katerem ve, da sem duševni pastir. O, da bi mogel njega pridobiti za vse, kar bi jaz rad in kar moji gospodarji želé.

ŠESTI PRIZOR

Tugomer, prejšnji

- MENIH** Pozdravljen bodi, brat v Kristu. Kaka sreča, da te samega vidim pri sebi, slavni knez. Cerkev je mene, nevrednega sina, postavila

tudi tebi kakor vsem, ki tu pristopijo v njeno zveličavno naročje, za dušnega pastirja. In veseli me, da prideš od mene poslušat božjo besedo.

TUGOMER Pustiva tvojo božjo besedo. Jaz bi rad od tebe drugačne pomoči, in na škodo ti ne bode, ako mi jo daš.

MENIH Govori, kneže. Ako je na božjo slavo, jaz ti služim.

TUGOMER Ti si učen. Učene knjige rimske znaš čitati, na pismo se umeješ, in vaši svečeniki so te učili nadnaravne reči.

MENIH Darovi božji. Kako ti morem pomagati?

TUGOMER Ti znaš ozdravljati bolezni, moraš znati ali tudi mene ozdraviti ali pa s čimer koli, z zlim ali dobrim duhom, pomoči, da dobim ono, po čemer hrepeni moja strast.

MENIH Natančneje povedi, dober svet se najde.

TUGOMER Zberi svoje znanje, meniše, in daj mi kak urok, kak zarek, kak svet, kako zelišče ali kar znaš, da dobim *žensko*, za katero se mi je srčna kri vnela, žensko, katere ne morem iz misli pustiti, ki pa se od mene proč obrača.

MENIH *na stran:* Tu pa treba več izvedeti. *Tugomeru:* Katera in kakova je ta ženska? Sveto-

vati morem samo, ako vse do zadnjega izvem.

TUGOMER

Zorislava, vdova Čeligojeva.

MENIH

Čeligojeva? Onega, ki je pred štirimi leti v mejni bitvi vaš vojvoda bil in poginil?

TUGOMER

Ona.

MENIH

In zakaj te neče?

TUGOMER

To baš tebe vprašam, meniše! To mi povedi ali pa mi povedi, da li je vredno krepkega moža, da li je dostojno pogumnega moževa srca in trdne duše, da vse svoje misli, vse svoje hrepenenje obrača do ene ženske? Ali je vredno hrabrega vojnika, ki ima trdno voljo, da mora hoteti ono, ki njega neče? Zakaj misel nanjo nadvladuje vse druge misli, zakaj se dajem od nje poniževati, in vendar hrepenim po njej, da bi ji služil za sužnja, samo da je moja? Zakaj ne morem prezirno mimo nje iti, kakor ona hladna ide mimo mene? Zakaj mi vsa kri vzkipi, kadar jo vidim, in vendar so i druge ženske na svetu? Kako je to, da se tolikokrat razžaljeno srce s samim sovraštvom do nje ne napolni in, tolikokrat odbijano ne zaduši te nevedne ljubezni? In vendar bi zanjo storil vse, vse.

MENIH Vse, praviš, vse?

TUGOMER Kaj mi še ostaje? Zanj sem izdal že vero svojega naroda, zarad nje mi teži — čuj nekaj, česar nikdo ne ve — *umor* mojega so-bojevnika vest, kri prijateljeva, zavratan prelita, vpije za menoj, vse — zarad nje. Meniš, je li mogoče še več za žensko storiti?

MENIH Milost ti božja! Umor, kri!?

TUGOMER Da, umor! Čuj — ti me rojakom ne izdaš — tebi naj povem vse, morda najdem potem mirnejše spanje, morda utešim zmijo, ki mi leti v nedrju in me kolje. Nikdo je ne pozna, nikdo ne ve med sorodniki, da je Čeligoja ubila moja desnica.

MENIH Bog, Čeligoja, moža one ženske?

TUGOMER Moža one Zorislave. — Čul si o oni nočni bitvi na meji pred štirimi leti, ko so vaši ljudje mene ujeli in me odgnali v frankovsko ujetništvo, kjer si me spoznal. V njej je Čeligoj bil usmrčen. Moji rojaki misle, da ga je zadelo sovražno orožje. Nikdo ne slutiti, da mu je v nočni bojni gneči *Tugomerov* buzdovan črepinjo razklal, da je padel, mahnjen od bojnega prijatelja.

MENIH In to zarad njegove žene?

TUGOMER

Zarad njegove žene Zorislave. Ž njo sva vzrasla oba, jaz in on. Ko je bila še majhna dvanajstletna deklica in jaz mladenič ne mnogo starejši, vžgalo se je moje srce za njo. Kjer sem jo mislil in mogel videti, tja sem hodil. Kar ji je bilo ljubo, to sem ji donašal. In akoprem mi ni nikdar mogla iz duše beseda, ki bi ji bila povedala, kaj v meni gori, in ji naznanila blazno hrepene nje po njej, mislil sem ipak, da me tudi ona rada vidi. — Čeligoj je bil moj tovariš, bil z menoj in z njo mnogokrat skupaj, a nikdar nisem pri njem opazil kake naklonjenosti do nje, ki bi bila meni opasna. Trajalo je to več časa. Ona se je razcvela in bila je najlepša devica našega plemena. Osrčil sem se in ji svoje srce ponudil. Ni bila ognjena kakor jaz, a odrekla mi ljubezni ni. I njen otec, zdaj že umrl, obljubil mi jo je. Tu pride on, Čeligoj, prekleto ime i v grobu! On, lepši in večji, a ne imenitnejši od mene, poskuša mi jo izneveriti in sebi nakloniti. Vendar se je trudil brez uspeha — dokler ni prišla nevarnost vojne s tvojimi rojaki Franki. Mi smo morali meje braniti. Volil se je vojvoda. Po vsem pravu je vodstvo meni

šlo, moj otec in praded sta vodila slovenske vojske, ki so naše meje branile. A nehvaležni ta narod ni volil Tugomera, nego z večino je dobil prvo mesto moj protivnik Čeligoj, on je bil vojvoda.

MENIH

In potem se je ona od tebe proč obrnila in njemu vdala, ki je imel več časti. Da, to je žensko.

TUGOMER

Čeligoj je bil njen mož, takoj, še pred vojno. Besnost se je polastila moje duše, srce, prej mehko in dobro, okrutilo se je v neznanem sovraštvu do njega in do nje, vse bi bil ugonobil, njega, ki mi jo je iztrgal, in njo, ki ni hotela iti za menoj. Črtil sem jo, a nisem je mogel *pozabiti* in v svojem črtu in v svoji razjarjenosti sem spoznal, da jo *ljubim*, kakor bi mi možgani oblazneli . . .

MENIH

Ubogi mož, in niti tolažil svete cerkve ni imel niti sv. Pavla vedel, ki pravi, da je še bolje brez ženske biti.

TUGOMER

Molči mi s svojo cerkvijo, a čuj dalje, če znaš pomagati. — Ne samo sovraštvo in ljubezen, ne le ta čudno mešana strast je moje srce razjedala, nego bridko me je prišla in v dušo mi je rezala tudi krivica, ki so mi jo rojaki storili, da niso postavili *mene*

na ono mesto, ki je meni spadalo, nego nje-
ga, Čeligoja. Mislil sem in vedno bolj uver-
jen sem bil, da je ta volitev, samo to poni-
žanje mojega imena krivo, da se mi je Zo-
rislava izneverila. — Tako pride vojna, ona
bitva. Dan je bil naš, zmaga naša. Podili
smo vaše vojnike do meje. Noč nastane.
Malo krdelce onemoglih se nam vzpostavi,
v tem hipu pridem za Čeligoja, sama sva
bila, kri se mi vzburi, vzdignem buzdovan
in zapel je moj udar po njegovi glavi, da se
je zgruzil za vselej na tla! Nihče me ni vi-
del. A kakor je njemu po glavi vzdajnič in
smrtno zašumelo, tako se je tudi meni zvr-
telo, omahnilo mi je orožje, ničesar nisem
videl od straha svojega naglega krvavega
čina. Tako so me že bežeči sovražniki pri-
jeli, razorožili in v vojno sužnost k vam od-
veli. Sramota je bila moja kazen.

MENIH

Ni bila kazen. Hvali, vojvoda, boga na viša-
vah in sina njegovega, ki nas je odrešil, za
to ujetništvo. Ujetnik mojih rojakov Fran-
kov si dobil priliko, spoznati sv. krščansko
vero, prejel si zakrament sv. krsta, ki ti je
vse prejšnje grehe, tudi ta grozoviti umor,
z duše izbrisal. Bog je bil milostljiv s teboj,

da te je vodil v ujetništvo, njega hvalimo. Spoznal si pri nas resnico in deležen bodeš za to večnega izveličanja.

TUGOMER Ha, ha, ha! Nečem te varati niti v tem, meniše, ne bilo bi možko. Ako sem ti vse povedal, naj ti povem i to, da z menoj ni istina, kar si vprav govoril.

MENIH Kako? Ali nisi krščen? Niso li te naši bratje pokristjanili?

TUGOMER Da! Ali spokorili ne, prepričali ne. Jaz sem se pokristjaniti dal samo zarad nje, zarad Zorislave.

MENIH A ona je še zdaj poganka!

TUGOMER Je. Ali jaz bi bil še dandanes vojni ujetnik pri vaših frankovskih knezih, ko bi si ne bil svobode s tem kupil, da sem se dal krstiti in sem prišel sem, kjer je ona.

MENIH Moj bog v nebesih! Moji bratje v Kristu te niso podučili? Ne preverili, da je le eden edini pravi bog in vaši slovenski maliki nič nego iznajdba hudobnega duha?

TUGOMER Ne! Krst vaš sem prejel, a ne vem, kaj je resnica. Ne znam, ali vlada slovenski bog Perun nad nami ali tvoj troedini, kakor ga zovete.

- MENIH** Vera je dar božji, milost božja, in moliti hočem, da ti vsemožni bog razsvetli um in da spoznanje, da je Kristova vera edino prava.
- TUGOMER** Naš slovenski svečenik, sivolasi starec Zóvolj isto pravi, isto trdi o Perunu. Kolne in roti se na Črta, moli in zdihuje do Morane, priseza na Peruna, kakor ti po svoje. Komu naj verujem? Ljubezen in šega me veže na bogove mojih otcev, a greh, uboj in blazna ljubezen do ženske so me privedli k vam in vdal sem se vašemu uku, ne zarad vas, nego da sem se rešil ujetništva in prišel sem nazaj, kjer je ona.
- MENIH** Nevernik in kristjan! Bog in vsi svetniki, pomagajte mi, blagoslovite moj jezik, da govori z apostolskim ognjem, da rešim to omagujočo dušo, ki hoče kreniti s pravega pota!
- TUGOMER** Jaz nisem nevernik ne vernik, jaz ne utegnem o tem misliti. Pusti zdaj svoje molitve, a pomagaj mi, če znaš. Pomagaj mi, da dobim to žensko, katero hočem, potem vse verujem, kar hočeš. Stori, da se ne bode odvrčala več od mene, naredi, da nisem zastonj ubil bojnega tovariša, in jaz sam ti

pomagam, če hočeš razširiti tvoj uk med Sloveni.

MENIH

Ti, ti sam? O, ko bi...!

TUGOMER

Da. Ti si svečenik, ti propovéduješ o čude-sih, ki so jih delali oznanjevalci tvoje in se-daj moje navidezne vere. Ti si naslednik njih, naredi čudo in tvoj sem, za kar me prosiš. Molitev, zdravilo, strup, čudo — vse, kar hočeš, me za tebe pridobi, samo ustrezi mi, Zorislava naj bode moja. In če tega ne znaš, čemu ti je tvoj križ, čemu tvo-ja knjiga, kje je tvoja učenost, kako smeš hoteti narode spokoravati?

MENIH

Bog poostri mojo misel, moj vid! — Tu se mi sveti veliki cilj dosežen, tu je pot do nje-ga, ne daj, da ga izgubim. — Prijatelj, knez Tugomer, jaz ti moram pomagati, moram sredstvo najti!

TUGOMER

Ti moreš?

MENIH

Hočem, moram! Stoj! Ne. Pusti me misliti! Kako!

TUGOMER

Misli. Pridem kasneje zopet. Ne odrivaj dolgo. *Odide.*

SEDMI PRIZOR

MENIH

sam: Slava, slava bogu! Tu bode zmaga! Tu morem zasaditi početek! Ta bode pridobljen, mora biti! Kako, tega ne vem še, samo ono stran sem našel, kjer mu moremo do živega priti, kakor doslej ni bilo mogoče. Ženska! Slaba stvar, možu pokorna že iz Adamovega raja, in vendar kako velike reči se mogó zarad nje goditi! — Ako mu morem svetovati, kako do te ženske pride, potem stori vse za nas, vse, tako je rekel, potem je ta lepa dežela celo naša in meni vladništvo ne uide. Eno žensko pridobiti, kjer gre za toliko stvar! Če tega ne morem, če tega ne dosežem s kakršnimi sredstvi koli, je li vredno, da delamo pri činu, kateri bo-
de po vsem svetu zaslovel?

DRUGI AKT

PRVI PRIZOR

Stara Vrza sedi zadaj na stolu sključena, Zorislava,
Grozdana delate moški plašč

ZORISLAVA In kaj ti je Neklon rekel?

GROZDANA Ničesar.

ZORISLAVA Sta li molčala?

GROZDANA Molčala nisva, govorila sva. Ali ne znaš,
kako se govori?

ZORISLAVA In ti ni ničesar rekel?

GROZDANA No, ako sva govorila, nekaj je moral reči,
ne?

ZORISLAVA O čem sta govorila?

GROZDANA Ne vem več. Ti tudi vse sprašaj. — Daj mi
drugo nit, ta se trga. — Neumno delo je to
in nepotrebno, zares.

ZORISLAVA Ali ni rekel, da te ljubi?

GROZDANA To se ve, da je rekel, to je že tolikokrat re-
kel. Zmerom to govori.

ZORISLAVA Zmerom! — In ti tudi njega ljubiš? Močno?

- GROZDANA** Nič ga ne ljubim, nalašč ne! Nočem ga ljubiti, zato ker vprašaš, a sem ti že povedala, da ga.
- ZORISLAVA** Zakaj ga ne bi? Ni li lep, mlad junak? Tako dober, srčen, vesel kakor noben drug? In kadar s teboj govori, pogledaš, kako sije njegovo oko, in vidiš mu v srce, ki je tvoje, ker si ti v njem. In ti praviš, da ga ne ljubiš!
- GROZDANA** A on mora *tudi* mene ljubiti.
- ZORISLAVA** *Mora?*
- GROZDANA** Da, mora, mora...!
- ZORISLAVA** Kako te bode ljubil, če ti praviš: »Nič ga ne ljubim, nalašč ne, nečem.«
- GROZDANA** *izpusti delo iz rok, začne se jokati in objame Zorislavo.*
- ZORISLAVA** Ljubo, srečno dete. Saj znam, da ga ljubiš, da ti je srce polno. Plakaj, plakaj. Daj teči solzam prepolne sreče. *Druge* solze naj ti ostanejo neumljive; tvojega srca očesa, ki je na prvi pogled v lepi svet že zagledalo svoje svetlo sonce, naj ne moči grenkost samote in trpljenja.
- GROZDANA** Ne smeš mu povedati, kaj sem rekla.
- VRZA** Kdo je v domu?
- GROZDANA** Stara mati kliče.
- ZORISLAVA** Jaz in Grozdana, babica.

- VRZA Kdo?
- ZORISLAVA *gre k starki:* Jaz in Grozdana.
- VRZA Govorite o čem?
- ZORISLAVA Da, govorive ves čas.
- VRZA O Čeligoju, ne?
- ZORISLAVA Ne, o Neklonu.
- VRZA Jaz ga ne vidim Neklona; je tu?
- ZORISLAVA Ni ga tu.
- VRZA A zakaj ne govoriš o Čeligoju?
Odmor
- VRZA O! O!
- ZORISLAVA *se vrne zopet k delu. Grozdani:* Primi tu.
- GROZDANA Ti, ne smeš me več tako izpraševati. Ne-
čem jokati. Ako bodeš pa ti izpraševala,
hočem jaz tudi, in jokala bodeš ti potem.
- ZORISLAVA Morda ne. Moje solze že niso več tako bli-
zu kot tvoje, ljubica.
- GROZDANA Čakaj. — Si li ti svojega moža Čeligoja tako
ljubila kakor jaz Neklona — tako močno?
- ZORISLAVA Tiho!
- GROZDANA A zakaj tako ozbiljno lice narediš? Povedi
rajša. Zakaj pa jaz tebi moram praviti?
- ZORISLAVA To ni zate.
- GROZDANA Ti misliš, da sem jaz še dete. A nisem. Jaz
vse vidim. Ne znaš še, kaj sem opazila.
Smem povedati?

- ZORISLAVA Povej.
- GROZDANA Tvoj Čeligoj je bil gotovo lepši nego ta Tugomer. Ne? In ne tako neprijazen.
- ZORISLAVA *osorno:* Kaj imaš s tem? Kaj ti je Tugomer?
- GROZDANA Ne bodi huda. Nečem se te bati. A to vem, da Tugomer zarad tebe sem bodi. A rada ga ne smeš imeti, jaz ga ne morem videti, bojim se ga, zelo.
- ZORISLAVA Tiho. Tebe to nima brigati in ne govôri.

DRUGI PRIZOR

Prejšnji. Neklon

- NEKLON Kdo o meni govori?
- GROZDANA Jaz. *Teče mu nasproti in ga z eno roko objame.*
- NEKLON Kaj delaš?
- GROZDANA Zorislavi pomagam.
- VRZA *ki je bila na stolu zadremala, se spne pokonci:*
Moj Čeligoj, moj sin! Čeligoj.
- ZORISLAVA Mati. *Gre k starki ter jo obstreže, da s stola ne pade.* Neklon je prišel.
- VRZA Neklon? a!
- NEKLON *se tudi starki približa, ona ga strastno za roko prime.*

- VRZA Čeligoja nisi s seboj privel?
- NEKLON Ne, mati! *Zorislavi*: Ali zopet več ne ve njegove smrti?
- VRZA Kaj si rekel?
- ZORISLAVA Idete li spat, mati?
- VRZA Idem, idem. Čeligoja ni več k meni, vse me pozablja, nihče več me neče, da, idem. *Zorislava jo odvede v izbico na strani.*

TRETJI PRIZOR

Neklon, Grozdana

- NEKLON Ti si plakala, duša moja?
- GROZDANA O ne.
- NEKLON Ne taji, na očeh se ti vidi. Povej, zakaj so tekle iz teh ljubih oči solze, ali te je kdo razžalil? Kdo?
- GROZDANA Nihče ne.
- NEKLON In zakaj si plakala?
- GROZDANA Za nič.
- NEKLON Jaz bi rad vedel, povedi, srčece.
- GROZDANA Ti si neusmiljen človek, pusti me, nič ni bilo.
- NEKLON Ne poveš?

GROZDANA Ne, baš zdaj ne. *Objame ga, on jo na srce pritisne.*

NEKLON Ti ljubo dete, čakaj.

ČETRTI PRIZOR

Prejšnja, Zorislava

NEKLON Zorislavo vprašam, če ne poveš sama.

ZORISLAVA Kaj hočel vedeti?

NEKLON Zakaj je plakala, neče povedati.

GROZDANA *skoči s smehom pokonci in Zorislavi prste na usta položi.*

ZORISLAVA *rahlo jo odstrani:* Ljubi te in ljubezen plaka v sreči kakor v nesreči. Ona v sreči. Grozdana, pojdi malo k materi, ona želi, da si pri njej; menim, da kmalu zaspi.

GROZDANA *Neklonu:* Ako počakaš, da pridem nazaj.

NEKLON Gotovo, duša.

GROZDANA Ako prej odideš, nikdar več te ne pogledam, čuješ, nikdar.

ZORISLAVA Vrneš se lahko precej, babica je trudna in kmalu zaspi; le da jo zdaj same ne pustimo, ko se ji v možganih blodi.

PETI PRIZOR

Neklon in Zorislava

- NEKLON** Za koga je to delo?
- ZORISLAVA** To je moški plašč.
- NEKLON** Vidim. A komu je namenjen?
- ZORISLAVA** Kdor ga bode zaslužil.
- NEKLON** Morda uganem kdo.
- ZORISLAVA** Ne lahko, tudi ni treba ugibati.
- NEKLON** Zakaj skrivaš? Komu drugemu bi bil plašč, vezen v tvoji roki, namenjen, nego onemu, ki ti svoje ljubezni ne skriva, Tugomeru. Čudno, da ga ni tu. Videl sem ga sem iti. — Veš ti, jaz ne razumejem, zakaj se ti tako mrzlo vedeš proti njemu. Ali hočeš vdova ostati?
- ZORISLAVA** Uživaj ti nedolžno ljubezen one svoje nedolžne deklice, za druge pak se ne brigaj. Ljubi jo kakor ona tebe, Ker morda tudi njej in tebi ne bode cvelo na večno cvetje prve mladosti; a Zorislava Čeligojeva si ne daje že rada svetov dajati, osobito ne v teh rečeh. Zdi se mi, da si to že čul iz mojih ust, Neklon. Čemu me siliš ponavljati?

ŠESTI PRIZOR

Grozdana in prejšnja

- GROZDANA** Neklon, Neklon, babica neče zaspati, mora še ti priti, pravi, in ji govoriti ne znam kaj. Pojdi.
- ZORISLAVA** Idi z njo v izbo. Grozdani dajaj dobre sve-te ali, kar je le pametnejše, dobre poljube.
- NEKLON** Ne srdi se name, Zorislava.
- ZORISLAVA** Idi. *Odideta.*

SEDMI PRIZOR

- ZORISLAVA** *sama:* »Ali hočeš vdova ostati?« — to vprašanje, kolikokrat sem ga od sorodnikov in drugih že slišala. Bogovi, zakaj ste hoteli, da sem ženska, stvar, ki ni ljudem za drugo, nego da se moži — tem ljudem brez močnega srca, tem dušam brez jake ljubezni in brez sovraštva. Jedva so umite deske dobro posušile se, katere je okrvavilo truplo ljubljenega moža, mojega Čeligoja, in jaz naj že drugemu možu dam roko, katera je njemu zvestobo prisegala! Kdo je maščeval

Čeligojevo smrt, kdo osvetil njegovo življenje? Nihče ne, narod ne niti oni, ki me prosijo ljubezni. In te mračne slutnje, ki me obhajajo, kadar babico Vrzo čujem imenovati njegovo ime, v mislih, da še žive, zakaj jih ne morem pregnati. *Nasloni se.* Čeligoj, Čeligoj, zakaj si padel vprav ti, zakaj ne kdo drug. *Odmor.*

OSMI PRIZOR

Zorislava. Tugomer

- ZORISLAVA Kdo prihaja?
- TUGOMER Jaz sem, Tugomer.
- ZORISLAVA Zdrav!
- TUGOMER Videl sem luč in vstopil, dasi je pozno.
- ZORISLAVA Da pač, pozno je že.
- TUGOMER Hočeš li s tem potrditi, da sem neugoden, ko sem prišel?
- ZORISLAVA V našem domu ni noben gost neugoden, Tugomer, najmanj pak more znanec in sorodnjak neugoden biti, kakor si ti.
- TUGOMER Znanec! Znanec samo! Torej niti ne prijatelj, dober prijatelj? Več pa celo ne? Zori-

slava, Zorislava, kdaj se ti omehča srce za mojo ljubezen? Zakaj me zametaš?

ZORISLAVA Jaz te ne zametam.

TUGOMER Zakaj me ne ljubiš?

ZORISLAVA Čuj. Sama vidim, da je čas, da ti povem, kakor mislim. . .

TUGOMER Govori, a ne reci, Zorislava, da me nečeš ljubiti, ne mori srca v meni, ne jemlji mi z eno kruto besedo več nego življenje.

ZORISLAVA Ako mi ukazuješ, *kako* naj govorim, rajša molčim.

TUGOMER Ne molči, izgovori, naj bode tvoja sodba morilna ali osvobojujoča, jaz jo hočem slišati. Ti me ne moreš zavreči, ti si me nek-daj ljubila.

ZORISLAVA Preden sem bila Čeligojeva žena, ljubila sem te toliko kakor Čeligoja.

TUGOMER Zorislava!

ZORISLAVA Stoj, da izgovorim. Ljubila nisem prej niti Čeligoja niti tebe, ker nisem znala, kaj je ljubezen. S teboj mi je bilo ugodneje občiti, ker si več pri meni bil. Čeligoja sem izvolila, ker mi je bolj po očeh bil. A ljubiti sem začela Čeligoja stoprv, ko sem bila njegova, ko sem spoznala velikost njegovega poguma in blagost njegovega srca. In ljubila

sem ga tačas najbolj, ko se je, v boj idoč, od mene poslovil, vodja tega naroda, prvi boritelj za njegovo svobodo, v boj, iz katerega se ni več vrnil. In srce mi je pokalo, in stoprv tačas sem spoznala, kako sem ga ljubila, ko so mi ga prinesli iz boja ubitega, krvavega, in jaz niti solz nisem imela, da bi mu bila izprala kri z junaške glave, katero so razbili sovražniki — med katerimi si ti bil do zdaj *ujetnik*! Jaz sem se mu bila vdala, ker je bil prvi, dasi bi bil mogel ti biti. A ko sta šla v boj, za domovino oba, padel je on v ljutem boju za domovino, ti si se dal z orožjem v roki ujeti. Reci, če smeš, da si vreden biti naslednik Čeligojev, in jaz sem tvoja žena.

TUGOMER *srdit*: Sem!

ZORISLAVA Nisi, a moreš biti.

TUGOMER Kaj želiš, da storim?

ZORISLAVA Pokaži, da si knežji sin.

TUGOMER Kako?

ZORISLAVA Mož si in to *ženo* vprašaš! A ti ne čuješ, kar govore vsa usta, kar poročajo vsi glasi? Franki, ki so Čeligoja ubili, bližajo se vedno bolj našim mejam. Vi jih čakate, križem

držite roke, zaupni in krotki, pravi Slovenje!

TUGOMER Kadar pride do boja, Tugomer ne bode zadnji.

ZORISLAVA Ne bode zadnji? To mu že zadostuje? Čeligoj je bil *prvi*!

TUGOMER *zase*: Prekletost ime!

ZORISLAVA Zakaj se od mene obračaš, ali nimaš srca *prvi* biti v tem narodu?

TUGOMER Ti to terjaš?

ZORISLAVA Ako hočeš roko Čeligojeve vdove, da! Idi, zbiraj slovenski narod, svari ga, naj ne čaka, da sovražni Franki že vse svoje sile zberó in v našo deželo prihrume, paleč naše dome in moreč naše ljudi. Idi, in kadar se prvak tega naroda in zmagovalen poveljnik vrneš, osvetivši nad Franki tudi moje sovraštvó do njih, oglasi se pri Zorislavi za njeno srce, idi, a čuvaj, da te zopet ne *ujemo*, znaš, Tugomer?

TUGOMER Ti me hočeš zasmehovati?

ZORISLAVA Ne, Tugomer, tako nisem mislila. Idi in bodi mož, bodi prvi sin domovine in jaz sem tvoja. Sedaj ne. *Odide v izbo skozi srednje duri.*

DEVETI PRIZOR

TUGOMER *sam*: Torej je istina. Častilakomnost jo je vodila, ne ljubezen, kakor sem tudi slutil. Ne ljubi me! Ljubila me nikdar ne bode! Njega bode v srcu nosila, kateremu je moj buzdovan pod zemljo pomagal! Da bi mu njo iztrgal, okrvavil sem svoje roke, zavratan ubil tovariša, sobojevnika. In ona se ga drži še, ko ga ni! Zakaj, o, čemu sem to storil, čemu obtežil vest za vse življenje. Ne! Ha, še enkrat, še stokrat bi ga ubil — zanjo! O Tugomer, kje je tvoj razum! Zakaj se ponižuješ in poniževati daješ? Ko bi bila ona sama svojega spola na svetu in bi poleg svoje lepote imela sijaje sonca in vsega neba, je li vredno in moževsko, da se takemu ponosu vdajaš, ne da bi s prezirom mimo nje šel? Zakaj ne iztrgam iz sebe te ljubezni, ki mi je toliko bridkih dni, toliko težkih noči delala? Zakaj ne vračam zame-tanja z zaničevanjem! — Zastonj! Že sem predaleč šel, nazaj ne smem, nečem! Moja mora biti, i če ji moram zvezde z neba potrgati, da ustrezem njenemu ponosu. Prvi v narodu je bil, vodja mu. Ha! I jaz čem biti

prvi, če ne z bogovi ali z bogom, pa s črtom ali hudičem! In ti, ponosna, bodeš se klanjala moji velikosti in slavi — ne, o Zorislava, jaz te moram ljubiti. *Odide.*

DESETI PRIZOR

Neklon in Grozdana prideta

- NEKLON** Ali je stara babica zdaj mnogokrat taka, tako duševno iz sebe?
- GROZDANA** Ne, oče Zovolj se boji, da jo vzame smrt. Ali bi ne bilo zlo, če nam umrje, Neklon?
- NEKLON** Ne misli o tem, dete moje. A glej, kje je Zorislava? Ni že več tu. Vendar ni še tako pozno, da bi bila šla k pokoju?
- GROZDANA** O je, jaz moram tudi iti, sicer je huda. Zdrav ostani, a kmalu pridi, veš, kmalu, prav kmalu.
- NEKLON** Ti me od sebe podiš, golobica moja? To ni ljubeznivo.
- GROZDANA** Ne, ne, ostani, dokler hočeš, še dalje, ne pustim te proč, pri meni bodi.
- NEKLON** A moram iti, moram. Daj, poljubi me in zopet pridem.

- GROZDANA** Kmalu?
- NEKLON** Spremi me do velikih duri. Ali te je strah?
- GROZDANA** S teboj ne, ljubljeni, s teboj idem do konca sveta. *Odideta.*

ENAJSTI PRIZOR

Stara Vrza pride sključena iz spalnice z razmršenimi redkimi sivimi lasmi v ponočni obleki in si z gorečo trsko sveti

- VRZA** Primate ga, držite ga, kje ste, Neklon, Zovolj, Zorislava, Grozdana, držite ga! Tu, tu! Glejte, kako krvave roke ima in rdeč obraz, primate ga, umorite ga!

DVANAJSTI PRIZOR

Prejšnja. Zorislava

- ZORISLAVA** Kaj je, babica? Zakaj ste vstali?
- VRZA** Vidiš ga tam?
- ZORISLAVA** Nič ne vidim.
- VRZA** Ne? Res, ni ga več, šel je iz hiše proč, in vi ga niste ugrabili? In vprav zdaj je tu k meni na posteljo prišel rogat se mi, da mi je sina

umoril, mojega Čeligoja. Tu pri nas je bil, pred menoj je stal, in nihče od vas ga ni prijel! O Vrza, stara Vrza, kako si zapuščen, nihče te ne maščuje.

ZORISLAVA Kdo je bil tu?

VRZA Nemec je bil, človek krvav in rdeč, tu pred menoj, in vi ga niste prijeli. O!

ZORISLAVA Vi ste bolni, babica, pojdite spat. *Odvede jo.*

VRZA O, o! *Odidete.*

TRETJI AKT

PRVI PRIZOR

Perunišče, tri lipe, bogu Perunu posvečene, na samotnem kraju, zadaj hribovje, na desno malo skalovja, na levo grmovje Menih in frankovski kupec prideta z leve

MENIH Zdaj te pa ne spremljam dalje, prijatelj. Tu je že Perunišče, tukaj ti krivoverski Sloveni svoje malike molijo, glej.

KUPEC In svoja posvetovanja imajo, to sem i jaz čul.

MENIH Tu se posloviva. Tedaj naj ti še enkrat povem in zabičim, da ne pozabiš. Mejnemu grofu Geronu moj ponižni poklon sporoči; jaz sem vdan hlapec njegov in sluga naše svete cerkve. Povedi mu natanko, kaj si ti sam videl in slišal tu med Sloveni in kaj sem ti jaz razložil. Reci Geronu in vsem frankovskim gospodom, da ni brez nevarnosti boriti se s Sloveni, ker oni so močni in za svoj dom hrabri bojevniki. Tudi, se mi zdi, močno že slutijo, da se od Frankov na-

meravajo njihove pokrajine osvojiti, in pripravljajo se, več nego je dobro, na brambo. Zato dopovedi mojo ponižno misel, da se pri Slovenih več da za nas doseči z *zvijačo* nego s silo.

KUPEC

Pomnim, kaj si mi povedal, ne skrbi.

MENIH

Prekaniti, prevariti moramo Slovene poskušati, reci. In ne pozabi povedati, posebno kar se Tugomera tiče. Iz njega se morda da kaj velikega narediti za našo stvar. Njega pridobimo in mnogo naroda z njim pridobomo, druge male nam bode on sam pridobil, velikih se pa iznebil. Jaz sem že nekaj storil, kar sem mogel; naj naši veliki gospodje dalje mislijo in pomagajo.

KUPEC

Posebno njegova ljubezen, rekel si . . .

MENIH

Da, tudi to razloži. Častilakomnost one ženske in zaljubljenost Tugomerova, vse nam more v priklad biti in ga nam približati. Da le en korak v naš tabor stori, potem ga hočemo že držati, potem mora i poslednje korake z nami delati. Koliko je že s tem pridobljeno, ko je naše vere.

KUPEC

Znam, razkazal si mi že do drobnega.

MENIH

I povedi slavnemu mejnemu grofu Geronu, zakaj ti pisma ne dam s seboj, da je namreč

že nevarno pisati. Ko bi Sloveni znali, da jaz še kaj drugega, med njimi bivajoč, nameravam nego vero oznanjevati, ubijejo me.

KUPEC In tačas bi jaz ne hotel v tvoji koži tičati, mož božji! — A glej, nekdo prihaja.

MENIH To je slovenski Perunov svečenik Zovolj. To nekaj pomenja, da prihaja tu na Perunišče.

KUPEC Skrijva se tu v grmovje, da kaj čujeva.

MENIH Jaz se moram, ker stari me črti in njegov črt je nevaren; on ima vpliv. A tebe ne pozna, ti ga kasneje lahko ogovoriš, če hočeš, ker starec je popolnoma slep in na pol gluha.

KUPEC Da vidiva. *Umakneta se za grmovje, od koder sta prišla.*

DRUGI PRIZOR

Zovolj, katerega na kratki palici vodi mali deček
Cvetiček, z desne strani

ZOVOLJ Sva li na Perunišču?

CVETIČEK Sva.

ZOVOLJ *s palico tiplje in dotiplje lipo in kamnen sedež pod njo:* Sva li sama, ni še nikogar tu, Cvetiček?

CVETIČEK Sama.

ZOVOLJ *sede:* O Perun, Perun, bog, ki braniš Slovence, ne ostavi sedaj tega svojega naroda slovenskega, ko so prišli časi narodne pogibe. Vzdrži svojim slovenskim sinom pogum, vdihni jim ono ljubezen do domovine, katera jih ohrabri, da mogó umreti za slovenstvo, a ne ga popuščati. Čuvaj svoj slovenski narod pred izdajalci, čuvaj ga pred mehkužniki in strašljivci. Perun, Perun, zakaj dopuščaš, da hira narod, kateremu si polja blagoslovil, kateremu si dal mir in najlepši svet? Dvigni se in bodi varuh naš, ker naši sovražniki so tudi tvoji sovražniki. Kadar tvoj narod poderó, onda poderó i tvoja slovenska svetišča. Potujili se bodo tvoji svobodni sinovi in tujcu služili, in tvoje

hčere, katerim si dal blagost srca in lepoto telesno, odvrno se od Slave, naše matere, in bodo robinje tujcev. Ne pusti, da bode Sloven, vprežen kakor živina v plug frankovskim gospodarjem, pot potil in roke žulil za tvoje in naše vrage. Ne dovoli, da se tvoje svetišče oskruni in da tvoje mesto zavzame bog, ki ga časte protivniki tvoji in slovenski. *Glavo povesi in v dlani nasloni.*

TRETJI PRIZOR

Kupec, prejšnja

- KUPEC** *stopi izza grma in Cvetičku, ki se je bil od starca odstranil, kaže svetlo igračo:* Dečko, to ti dam, pojdi k meni.
- CVETIČEK** Nečem.
- KUPEC** Povej mi, kdo pride sem k Zovolju? Koga čaka?
- ZOVOLJ** Kdo govori?
- KUPEC** Molči, dečko, sicer! *Žuga s palico.* Stari Zovolj, Perun s teboj, kaj čakaš tu?
- ZOVOLJ** Kdo si, ki z menoj govoriš, ne poznam tvojega glasa.

- KUPEC Sloven, ki potuje.
- ZOVOLJ Potuj v miru dalje, tu nimaš ničesar opraviti, hodi.
- KUPEC Idem! *Uhvati Cvetička za roko in bolj tiho:* Dečko, ako kaj poveš komu, da sem jaz tu bil, pridem jutri pote, denem te v svoj koš in poneseš me v gozd, tam te pustim in volkovje pridejo in te vzemó in te raztrgajo.
- CVETIČEK *začne plakati in teče k Zovolju, ko ga kupec izpusti.*
- KUPEC Zdravo, stavec. *Odide nazaj v grmovje.*

ČETRTI PRIZOR

Zavolj, Cvetiček

- ZOVOLJ Zakaj plačeš, dete?
- CVETIČEK Mož mi je rekel, da me vzame in nese v gozd, da me volkovi raztrgajo.
- ZOVOLJ *dvigne palico:* Kje je?
- CVETIČEK Šel je.
- ZOVOLJ Lopov! Sedi k meni in se ne boj. Ne vzame te, jaz te ne dam, ti si moj. Kam je šel?
- CVETIČEK Po potu.

ZOVOLJ

Jaz te ne dam vzeti. Ti moraš dorasti, in kadar boš velik, moraš biti junak. Umrta sta ti otec i majka. Perun ti bodi otec, domovina mati. Kadar dorasteš, ostaneš veren našemu Perunu in slovenski domovini. Mene že ne bode, moje kosti bodo trohnele v zemlji, kadar bodo i tebe klicali. Tačas vstani, hrabri druge, bodri vse, naj bodo zvesti narodu, naj ljubijo domovino, naj ne zaupajo tujcem, kateri hote naš rod uničiti. — Sedaj me še ne razumeš, a vsadi si besede slepega Zovolja, katerega vodiš, v srce in domišljaj se jih, kadar v leta prideš, da ti jih bode trebalo razumeti. Žal, žal, da so ti dnevi morda bližji, nego si mislim jaz sam. Ali me poslušáš, Cvetiček?

CVETIČEK

Poslušam.

ZOVOLJ

Glej, dečko moj, jaz sem slep. V boju s Franki so mi bile ranjene oči, in sedaj ne vidim več sonca ni belega dneva ni mesečne noči. Črno je pred menoj od jutra do mraka, od mraka do dne, večna noč. Jaz ne vidim zelenega polja ni sinjega neba nad našim slovenskim domovjem, ali Zovolj rad umrje slep in ne videč lepot svoje dežele, ako bi vedel in čul, da je moj slovenski

narod svoboden za bodočnost in domovina rešena opasnosti.

CVETIČEK Možje prihajajo.

ZOVOLJ Vendar enkrat. Kdo je?

PETI PRIZOR

Z desne strani prihajajo županje Volkán, Bátog, Hotjebor, Raduljščik, Lastún. — Prejšnja

VOLKAN Glej, stari Zovolj je prvi na mestu.

LASTUN Ali nas ni on sem pozval? Pozdravljen, stari.

ZOVOLJ Ti si, Lastun? Poznam te na glasu. Kdo je še s teboj?

LASTUN Jaz sem tudi, Zovolj, in Batog, tu Hotjebor, Raduljščik, drugi še pridejo, nekateri pa hočejo naravnost v Selo priti, kjer volimo vojvodo.

BATOG Da, tudi meni jih je več obljubilo, da volijo tako, kakor se tukaj mi med seboj zmemimo. Tako so govorili Trzen, Samorod, Jarožir, Klenovič.

RADULJŠČIK In jaz sem govoril s starešini Bojanov, Domostrojev, Zagonov in Dobrogodov.

- HOTJEBOR** In meni je obljubil Strez iz Kruvojič, da hoče z nami vred poslušati, kaj bode Perun iz tebe govoril, Zovolj. Tudi Basnigoja me nim lahko dobiti na našo stran.
- ZOVOLJ** Poznam može, vrli so rojaki. — A kaj čujete izza meje?
- LASTUN** Slabe stvari. Franki se pripravljajo in mi ne smemo muditi se.
- HOTJEBOR** Če nismo pripravljani, pa nas poteró.
- ZOVOLJ** Da, da, kakor so že nekoliko naših sosedov, ki so nekdaj Slovenje bili, a zdaj z našimi sovražniki proti nam vojujejo, proti bivšim bratom.
- BATOG** Bes in strela jih udari!
- ZOVOLJ** A kako je mnenje med vami, koga menite, da izberemo za svojega vojvodo, kar je najprej treba.
- LASTUN** Mi smo govorili, da bi Tugomera.
- HOTJEBOR** Tudi naši možje so Tugomera najbolj imenovali.
- RADULJŠČIK** Tugomer je že, ko smo pokojnega Čeligoja volili, imel največ glasov.
- BATOG** No, volimo ga.
- ZOVOLJ** Stojte, možje. Tugomera ne. Neki glas v meni pravi in k vam govori: Tugomera ne.

Izberite katerega med imenitnimi slovenskimi možmi, le ne Tugomera.

LASTUN

Zakaj ne, Zovolj?

HOTJEBOR

Nimamo mnogo izbire, malo je mož med nami, ki bi znali veliko vojsko voditi.

ZOVOLJ

On je bil dve leti pri tujcih in mi ne vemo, kako se je tam vladal.

LASTUN

Baš zarad tega, ker je bil pri naših sovražnikih in torej pozna njih šege in moči, nam more biti v boju ž njimi koristen. On se je naučil vseh njih zvijač.

ZOVOLJ

Da, naučil se je njih zvijač, ali kdo ti pove, da ni med njimi izgubil srca za naš dom in naše slovenske bogove? On je ves drugačen, nego je bil prej, jaz mu ne zaupam. Poštenje in srce naj nam daje pogum, da zmagamo in pustimo zvijače in laž nasprotnikom.

BATOG

Nu, volimo tedaj Neklona.

LASTUN

Mlad je še, a naposled volim i jaz Neklona, ako menite, da Tugomera nečemo.

ZOVOLJ

Neklona, da!

HOTJEBOR

Vsi smo za Neklona.

DRUGI

Vsi za Neklona!

ŠESTI PRIZOR

Kájaznik, Špitignjev in drugi. Prejšnji

- BATOG** O Perun, stari Kajaznik je tudi tu.
- LASTUN** In Špitignjev s svojimi prijatelji.
- KAJAZNIK** Pozdrav vam, prijatelji; stari Zovolj, Perun s teboj. Kakov je sklep med vami, možje slovenski? Zakaj ste me zvali sem priti, preden se v Selu snidemo vsi.
- BATOG** Neklona volimo.
- KAJAZNIK** Za koga?
- BATOG** I nu, za vojvodo.
- KAJAZNIK** Ali mislite v istini brez vsega premisleka v boj vreči se in Franke še prej dražiti nego oni nas? To ni modro. Počasi, možje, in premišljeno.
- BATOG** Tu ni ničesar premišljevati. Ali hočeš čakati, da ti streha nad glavo gori, zažgana s frankovsko trsko? Takoj udarimo, kakor se bolj proti meji ganejo, to je sklep.
- ZVOLJ** Mož je govoril te besede.
- DRUGI** Res je.
- KAJAZNIK** Ne prenašlo, možje, poslušajte me!
- BATOG** Ne bodi baba!

- KAJAZNIK** Nisem, brate, a kar tako vihrati se mi ne zdi dobro. Prej moramo poskusiti, kako bi mir ohranili z Nemci, če je ikako mogoče.
- BATOG** Kar pustimo, da nam vrat zavijó!
- KAJAZNIK** Poskusimo vendar lahko.
- LASTUN** To je istina. Poskusimo lahko, a kako misliš ti, Kajaznik?
- ŠPITIGNJEV** Tudi mi smo za mir, če se da doseči.
- HOTJEBOR** Čujmo, kako?
- KAJAZNIK** Pošljimo nekoliko naših mož k Frankom k njih vodji, mejnemu grofu Geronu, in le-ti naj porekó: Mi Sloveni smo miroljuben narod, ne želimo vojne niti sovraštva, ne-čemo vaše zemlje ni vašega imenja; mi smo dobri sosedje in želimo le svojo svobodo, a vašo spoštujemo. Pustite nas, kakor mi vas, in lahko je naš slovenski narod prijatelj vašemu narodu.
- ZVOLJ** Pošteno govoriš, Kajaznik, a sovraga ne poznaš, ki ga imamo pred seboj.
- KAJAZNIK** Ne brani, Zovolj, poskusimo, vi boste videli, da je tako prav. Poslanec, ki ga pošljemo, naj vzame s seboj najdražje darove za Gerona, frankovskega poveljnika; darovi in lepe besede morda rešijo stoterim izmed

nas življenje, in nam potem ni treba svoje domovine v opasnost postavljati.

ZOVOLJ Sklenite, kakor mislite, a zaupajte samo sebi in svoji desnici, jaz Franke poznam.

LASTUN No, poskusimo še prej s poslanstvom, ta čas se pa vsekako pripravljajmo tudi za boj, ako bode potreben. Jeli ste za to, možje?

MNOGO NJIH Smo!

LASTUN A koga naj pošljemo? Za to bi bil pač naj boljši Tugomer.

KAJAZNIK Da, Tugomer.

LASTUN Torej zdaj idimo v Selo in volimo v zboru Neklona za vojvodo, Tugomera za poslanca, jeli?

MNOGO NJIH Je, tako je.

LASTUN Izdaj idimo v Selo, čas je. Tako, kakor smo se tu dogovorili, moramo edini biti, vsi enako voliti.

VOLKAN Vsi enako, idimo. *Odhajajo.*

BATOG *Zovolju:* Kaj sodiš?

ZOVOLJ Perun čuvaj Slovene nesreče, katera jim preti. *Odidejo.*

SEDMI PRIZOR

Kupec s krošnjo in kmalu za njim stopi i menih iz stranskega skrivališča

KUPEC Hoj, meniše, mož božji, sem, sama sva. Jeli si čul?

MENIH Ali so šli vsi?

KUPEC Vsi, in kakor si slišal, imajo dovolj važen posel, da se tako brž ne vrnejo. Jeli si slišal vse?

MENIH Vse. I ti? Geronu povej, kar si čul. Brzo na pot! Sedaj se začne delo! Sedaj je moj čas!

KUPEC *oprtnje krošnjo:* Zbogom, božji mož, jaz bom za tebe na vse pretege boga prosil, kajti, na mojo vero, jaz bi zdaj nadalje ne hotel več v tvoji koži biti in Slovenom sveto vero trositi za vse vladikovine in vsa opatstva frankovske kraljevine. Zdaj je treba pot pod noge vzeti in proč od tod, bog te varuj!

MENIH Če se mi sedaj posreči!

KUPEC I nu, za tebe ni tako hudo, tebe menda bog varuje, saj si oznanjevalec njegovega nauka. Za mene je drugo. Ti lahko rečeš Slovenom, da ti je samo za izveličanje njihovih duš, in navsezadnje ti kar verjemó. Saj veš,

da nam tujcem ta narod včasih še rajši veruje nego svojim ljudem, posebno takim, kakor si ti, ki znajo zvito govoriti. Moj jezik se bolj opleta.

MENIH Povedi Geronu, da naj mi kakor brž mogoče pošlje človeka, po katerem bode mogoče poročati.

KUPEC Bogs teboj!

MENIH Ogiblji se velikih potov, a drži se bolj stranskih stez, preden do meje prideš, in poroči vse, kar si čul.

KUPEC In jaz na tvojem mestu bi bolj v svojem brlogu tičal i mnogo molil, da bi me kakov Batog ne spoznal. *Odide.*

MENIH Sedaj, sedaj ni izgubiti ni trenutek časa. Pomagaj, kar more! Upanje ni slabo. Sedaj moram gledati, kako se s Tugomerom snidem.

OSMI PRIZOR

Pred menihovo kočo. Menih in Tugomer

- TUGOMER** *pride*: Ni ga tu, kjer mi je poročil, da me čaka. Kaj mi ima povedati? Morda je iznašel, česar sem ga prosil: pripomoček, da pridobim Zorislavo. He, menih, pridi ven! V tvojo jazbo ne hodim rad.
- MENIH** *iz kočice pride*: Ti si? Knez Tugomer, pozdravljen bodi v imenu božjem.
- TUGOMER** Kaj mi imaš povedati?
- MENIH** Važne reči. Znaš, da so imeli včeraj vaši županje in knezi shod, v katerem so o tebi sklepali?
- TUGOMER** Bil sem sam navzočen, kako ne bi znal. A čudim se, kako ti take stvari izveš, meniše. Ne svetoval bi ti mešati se v svete, ki nimajo s tvojo vero ničesar zajednega, kajti potem bi niti meni ne bilo mogoče braniti te pred svojimi rojaki.
- MENIH** Mene in moj sveti poklic varuje tudi bog. A kaj praviš — ti nisi bil pri shodu na Perunišču navzočen in tam so vaši možje o tebi sklepali.
- TUGOMER** Na Perunišču? Tam ni bilo shoda.

- MENIH** Jaz sam sem bil tam za grmovjem skrit in sem videl in slišal Zovolja, Batoga, Lastuna, Kajaznika, Hotjebora in mnogo drugih. Tam so se posvetovali, kako naj volijo potem v shodu na Selih, kjer si tudi ti bil.
- TUGOMER** Na Perunišču, skrivaj, da jaz niti znal nisem?
- MENIH** Sklenili so voliti tebe, da ideš h Geronu zaradi miru. Pojdeš li?
- TUGOMER** Če je res, kar ti pripoveduješ, ne pojdem. Za mojim hrbtom se sklepa?
- MENIH** Da in še več. Znaš li, kdo ima izvoljen biti ali je že na tihem izvoljen za vojvodo?
- TUGOMER** Ne jaz?
- MENIH** Ne, nego Neklon.
- TUGOMER** Lažeš!
- MENIH** Svečenik Jezu Krista, ki je resnica in življenje, ne more lagati, Tugomer. In ti, knez, kakor kristjan najmanj smeš mene neistine dolžiti.
- TUGOMER** Neklona namesto mene! Tega mladiča! Kdo je to govoril, imena imenuj, jaz ne verujem.
- MENIH** Vsi, Zovolj, Lastun, Kajaznik, Batog, Raduljščik in več takih, katere niti ne poznam. Oni priznavajo vsi tvojo moč in tvoj bistri

razum, a ljubijo te ne. Jaz ti nečem ponavljati, kako govore o tebi, kako te sumničijo zaradi tvojega ujetništva. Jaz na tvojem mestu bi tako ravnal, da bi jih prisilil spoštovati te, kakor zaslužiš in kakor terjaja Zorislava, da bode. To ne sme vedno biti, da bi taki mladeniči, kakor je Neklon, prednost pred teboj imeli. Ko je treba pametnega in previdnega moža poslati k nam v Franke, vidiš, tu niso nobenega boljšega znali, nego vsi glasovi so tebe imenovali.

TUGOMER MENIH

A naj tudi za to izberó kako dete ali babo. Ne tako brzo, tega ne daj iz rok. Pojdi h Geronu. Dosežeš mnogo, ako hočeš, vse. Tam spoznaš na novo, da sedaj našim velmožem ni za zatiranje slovenskega naroda, nego samo za razširjanje edino zveličavne vere, za red in pokoj v deželi. Tako koristiš deželi in svojim ljudem, največ pak sebi. Samo če hočeš, povzdigneš se potem više, nego te tvoji ljudje sami kdaj izvoliti morejo. Samo privoli in naši prijatelji ti posade prvi stol, s katerega bodeš sam vodil svoj narod, blagoslov in srečo sipal in mogočno ukazoval v polni svobodi. Potem bodeš čaščen in Zorislava, ponosna ženska, za

katero si že tako daleč šel, primorana bode z občudovanjem gledati na tvojo višino in se tvoji volji klanjati.

TUGOMER Oživi mi, meniše, te podobe, ki mi jih rišeš, in jaz sem ti na vse usluge.

MENIH Ne odbijaj naloga, ki ga imaš, in brez zamude pojdi k našim v Franke ter stori, kar ti bodo Geron in njegovi velmoži svetovali. Bodi mož!

TUGOMER A kaj zahtevajo tvoji prijatelji od mene?

MENIH Ničesar, kar ne bi bilo na tvojo korist in na korist tvojega naroda, idi in prepričaj se sam. Razumeje se, da moraš nekoliko poguma in odločnosti na pomoč vzeti in tebi, ki si Čeligoja s pota spravil. . .

TUGOMER Ne imenuj mi tu njegovega imena.

MENIH Jaz sem samo reči hotel, da pravi mož ne obstane na polovici pota, nego neprestrašen korači do svršetka.

TUGOMER Torej jaz pojdem h Geronu.

MENIH In jaz sem ti s svojim življenjem porok, da do cilja prideš.

TUGOMER Da vidimo. *Odide.*

DEVETI PRIZOR

MENIH

sam: Imamo ga! Hitreje je šlo, nego sem upal. Past sem lepo nastavil in odprl. On mora pastirje slovenskega ljudstva vanjo pognati; kadar nam te izroči, razkropimo čredo. Izdajstvo se to zove! Kaj je meni to imenovanje? Velike misli se vršé z velikimi pripomočki. — Sedaj hitro poročat Geronu, da Tugomer pride in kako naj ga z bliščem in obljubami pridobivajo, da nam vse vodje in župane v oblast vrže. Njemu obljubimo kraljevsko krono ali sploh kaj bleščečega in Zorislavo. Ženska je vendar res za vsako rabo.

ČETRTI AKT

Na vrtu pri Zorislavi

PRVI PRIZOR

Zorislava šiva. Pred njo skače veverica privezana

ZORISLAVA Miruj, živalca, kaj ti je? Živiš brez skrbi in brez bolečin in brez spomina na svoje izgube. Ti imaš mene in mojo ljubezen, kakor edino bitje, za katero imam po Čeligoju še skrbeti.

DRUGI PRIZOR

Grozdana priteče, Zorislava

GROZDANA Tugomer je prišel od Frankov nazaj, Tugomer!

ZORISLAVA In kaj poroča?

GROZDANA Veš ti, Zorislava, kadar pride sem, moraš ga kar rada imeti, če ne, ga jaz poljubim. Ko bi se ga le tako ne bala, poljubim ga.

ZORISLAVA In kaj je?

- GROZDANA** Tugomer je nazaj prišel od Frankov in tudi Kajaznik ž njim. In veš, kaj je prinesel, kaj pripovedujeta.
- ZORISLAVA** Kako morem vedeti, ako ne poveš, kaj si čula.
- GROZDANA** Vojne ne bode, vojne ni treba, *mir* bode ostal za vselej in moj Neklonček ne pojde v boj, da bi ga tisti grdi Franki ubili — uj! kako sem se bala. Kadar sem se domislila, da bi ga morda iz vojske več domov ne bilo ali da bi ga mrtvega prinesli, kakor so tvojega Čeligoja, morala sem plakati in plakala sem celo noč. *Solze ji pridejo.*
- ZORISLAVA** Nevesta mora biti ponosna, da je njen ženin junak. Čemu plačeš, dete? Plakaj rajši, da dandanes možje po take prazne obljube hodijo kakor Tugomer.
- GROZDANA** A jaz nečem, da bi bil Neklon junak; kaj junak, mene mora rad imeti, doma pri meni biti. Naj bode Tugomer junak, vsi drugi naj bodo junaki, le moj Neklon naj bo moj.
- ZORISLAVA** Ali ne ljubiš svoje domovine, da bi mu branila v boj zanjo?
- GROZDANA** Ljubim, ali Neklona še bolj ljubim. Jaz bom dem Peruna molila, če hočeš, za domovino

tako močno, da me mora uslišati, če je bog,
a Neklona ne dam.

ZORISLAVA Ti samopridno srce.

GROZDANA Glej, Tugomer prihaja. Jaz idem. *Odide.*

TRETJI PRIZOR

Zorislava, Tugomer

ZORISLAVA Ti si že doma.

TUGOMER Kakor vidiš, sem. In moj prvi pot je k tebi.

ZORISLAVA Kako to, da k meni najprvo? Mislila bi, da poročilo, ki ga prineseš, zanima najprej *možé*, potem stoprv nas ženske. Zakaj k meni najprej?

TUGOMER Žena, ne govori s tem glasom, ti veš, da me srce k tebi vleče, ti veš, da moram najprej k tebi. Zakaj nečeš tega vedeti!

ZORISLAVA A tu so domovinske stvari in te gotovo morajo *možje* prej vedeti nego jaz. Ako je istina, da te srce k meni vleče, kakor praviš, lahko bi prišel, kadar si opravil, kar je nujnejše.

TUGOMER Ne govori tako, ti ne veš, kaj je odvisno od tvojih sedanjih besedi.

ZORISLAVA Jaz ne vem? Odkod to ponosno preziranje? Od Tugomera sem bila vajena do zdaj drugega glasa. Ako niso prošnje pomagale, tudi ponos na svoje zasluge za ta »mir« ne bode mnogo učinil. Jaz ne vem? Vse že vem ... Vprav v tem hipu sem čula, kar si menda že zunaj pripovedoval. Ti si prinesel od Frankov »mir«. No, to je vse. S tem si se hotel meni najnaprvo pohvaliti, zato si k meni prej prišel nego k onim, katere to bolj zanima, posebno onim možem, ki so bojazljivi. Ali meni, Zorislavi, Čeligojevi vdovi, se s tem ne bodeš prikupil, če si mir *priprosil*. Čeligoj bi bil mir *priboril*. Priprostiti ga zna tudi slaba ženska. Morda si pokleknil pred one ljudi, ki so mojega moža ubili, in nazadnje so se usmili prosečega Slovena in obljubili, česar izpolnjevati ne mislijo. Jaz ti ne čestitam niti hvale ne dajem, po katero si morda prišel. Moreš torej zopet oditi.

TUGOMER Ti se mi rogaš, ti me zasmehuješ, preden si iz samih mojih ust izvestno, sigurno in natančno novico čula, kaj sem opravil in kako opravljal. Ti odpahuješ človeka, ki ni imel

drugega v sebi nego ljubezen, ljubezen, ki ga je tirala dalje nego vsakega drugega.

ZORISLAVA

A ne razlagaj mi sedaj ljubezni, za to ni časa; nesi svoje novice tja, kjer jih težko čakajo, med sebi enake.

TUGOMER

Torej res, da me niti poslušati nečeš?

ZORISLAVA

Ne, o tem ne. Mož, kateri hoče moje ljubezni vreden biti, ni se smel niti tako ponižati, da bi se bil drugače postavil proti onim ljudem, ki so Čeligoja ubili in našo domovino že tolikokrat iznenada napali, nego z orožjem v roki. Posebno ti bi se moral stiditi kot svoboden mož prijazno v lice gledati onim frankovskim možem, katerih verige si nosil. Ne govori mi, da te je narod poslal. Hraber mož, zlasti oni, ki hoče Čeligojev naslednik biti, ne daje se od nekaterih slabotnih in strašljivih ljudi iz naroda, kateri drugim trepetanje v žile vženó, voditi na levo in desno, nego sam svoj glas povzdigne in moževsko ravnanje nasvetuje ter se mu na čelo postavi. Iz tega umeješ, da Zorislava ne bode nikdar Tugomerova.

Naglo odide.

ČETRTE PRIZOR

TUGOMER *sam*: Nikdar moja? Ha! Bodeš, bodeš! Ako nisi hotela biti svobodna žena Tugomero-va, bodi sužnja, bodi pokorna dekla, in ako moram poteptati sebe in ves narod, hočem, hočem!

Iztrgana iz tega srca bodi vsa ljubezen, sovraštvo vladaj v njem in vodi moje korake tako daleč, da te na kolenih pred seboj viti se vidim in potrto vse, kar se ti strinja s prekletim imenom, ki sem mu jaz luč življenja upihnil: domovino tvojo — položim ti jo razbito predte.

Prvi moram jaz biti, da ti bode po volji. Dobro, izpolnim ti željo, prvi bodem. Izkušnjava, kateri sem se do sedaj protivil, ti si ji do zmage pomogla, ti si izdajalec, ne jaz, ti si me pahnila v brezno, pred katerim sem se do sedaj strašil, dasi so mi tudi tvojo podobo v njem kazali.

Brezno, izdajstvo? Kaj! Kamor je šlo eno življenje za tebe, prekleta ženska, naj pojdejo še drugi, naj ide vse. Kdo me more siliti, naj prenašam, da *mene* vedno zametuje, komur je drago? Včeraj ta čreda, ki se ji

pravi narod, prvega mladiča na mesto izvoli, ki meni pripada, danes govori ta ženska z menoj, kakor da bi bil zadnji med vsemi, jutri pa naj jaz idem in življenje dam za oba? Da bi bil blazen!

Ponujajo mi kraljevsko krono in pomoč, da sem samovladar, ako pripravim kneze in župane Frankom v roke. Kaj me zadržuje sedaj, ko me ona, zarad katere tega ne bi bil storil, s svojim zaničevanjem sili, da se le s tem maščujem? Mar dolžnosti do slovenskega naroda? Do naroda? Kaj sem dolžan temu ljudstvu? Hvaležnosti? Za to, da sem rojen v njem z odličnim imenom, a ipak za življenje, polno nesreče, muk in bridkosti? Za to, da me zametajo povsod in druge pred mene postavljajo? Ha, to je ničvredna množina. Ako me niste spoštovali, ko sem nosil v srcu ljubezen do vas, hočete se me bati, ko vam peto postavim na tilnik. . . *Kratek odmor.*

Kleli bodo pozni Sloveni tvoje ime, gnus rojakov bode tvoja slava! Da! Ali kako slavo imam zdaj, kako ljubezen uživam zdaj? Kaj mi je bodočnost, katera ni več moja? Ali morem izprati kri, ki mi roke madeži

brez uspeha? Kaj je še za nekoliko krvi in kaj za to, če jaz gospodujem nad tem nehvaležnim narodom namesto drugih mnogih?

Nič. Ne omahuj, vzdignjena desnica! Naprej, le tako je možno, da se mi duša omaščuje dosita.

PETI PRIZOR

Menih, prejšnji

- MENIH** *sam zase:* Jezen je, stvari so dobre.
- TUGOMER** *ga zagleda:* Ti si tu? Prav prideš, a pred eno uro ne znam, kako bi bil prošel.
- MENIH** Zakaj, knez?
- TUGOMER** V dvomu sem bil, ali bi ti ne bilo dobro glavo razbiti, kajti nasveti, katere so mi tvoji prijatelji stavili, niso bili tako nedolžni, kakor si mi ti prej govoril.
- MENIH** In tega dvoma nimaš več?
- TUGOMER** Ne, sedaj moreš poročati Geronu, da v nekih tednih pridejo oni naših ljudi na njegov obed, katere je po meni povabil. Za to ho-

čem jaz skrbeti. Mi smo govorili namreč o nekovem obedu.

MENIH Znam vse; tudi moji sli so hitri; hvala bogu vsegamogočnemu, da je tvoj um razsvetlil.

TUGOMER Pusti boga, tu ni imel ničesar opraviti, povedi mi rajši, ali se smem na prisege Geronove zanesti.

MENIH Kakor na sam sebe.

TUGOMER On mi je obljubil, da se našim možem ne bode drugega prigodilo, nego da jih tako dolgo pridrži, dokler tu krščanske vere ne utrdimo.

MENIH In da si ti kralj, zapovedujoč med Sloveni. Franki ti dajo vso podporo in kar zahtevaš.

TUGOMER Da, kajne, to je plača izdajalčeva ali kako se zove človek, meni podoben?

MENIH Zaboga ne. Ti delaš po volji najvišjega, brez katerega noben las z glave ne pade. Ti moraš tako delati. In jaz blagoslovljam, da sem ta dan učakal in blagovest čul, da si se odločil sodelovati pri velikem delu, ki bode tvoj narod privedlo v zveličavno naročje svete krščanske cerkve ter i tvoje ime oslavo po širnem svetu. Ne omahuj, s tem činom si pridobiš velike zasluge in ponižaš v prah vse svoje protivnike.

- TUGOMER** Poroči Geronu, kakor si čul od mene. Se daj sem odločen.
- MENIH** In takoj začneš delati?
- TUGOMER** Takoj.
- MENIH** Kak je Kajaznik, ki je bil s teboj pri Geronu? Ničesar ne sluti?
- TUGOMER** Ničesar, on bode našim vodjem prigovarjal na Geronovo bed in pomirjenje tako kakor jaz. Pojdi sedaj, Neklon prihaja tam; jaz imam že začeti.
- MENIH** Za kmalu govori. *Zase.* Plačilo dobiš po storjenem delu. Samo da bi se ne omajal! *Odide.*

ŠESTI PRIZOR

- TUGOMER** *sam:* Kaj me srpo gledate, ve stara drevesa? Da, videla ste me tu ponižanega in zame-tovanega, zastonj prosečega. Kmalu se vrnem med vas zapovedovalen. Ali mar ste radovedna, kako bode Tugomer znal lagati? Čujte, izvrstno pojde.

SEDMI PRIZOR.

Neklon, Tugomer

- NEKLON** Tugomer, sam? Mislil sem, da si pri Zorislavi.
- TUGOMER** Bila je tukaj.
- NEKLON** Je li istina, da doneseš miroljubna poročila od Frankov?
- TUGOMER** Ne bode ti treba slovenske vojske voditi proti njim, mladi prijatelj. To ti je sigurno žal in meni tudi.
- NEKLON** Jaz vem, da bi se spodobilo tebi voditi jo, in sem ti to povedal. Čemu spominjaš onega dogovora, pri katerem jaz niti navzočen nisem bil. — A povedi, kako je bilo, kaj terjajo od nas in ali meniš, da jim smemo zaupati.
- TUGOMER** Oni ne terjajo mnogo in zaupamo jim tem laže, ker sem videl, da se nas boje. Vprašaj Kajaznika.
- NEKLON** Misliš, da niso močnejši nego mi?
- TUGOMER** Niso. In pripravljani so mir skleniti z nami, ako se snidemo vodje z njimi na dogovor. Imenovali so vsa imena. Oni menijo, da jih

mi Sloveni nameravamo napadati, kar ni istina, kakor znaš.

NEKLON

To je dobro. A jeli misliš, da moremo brez skrbi na mejo iti na dogovore brez vojske? Kolikor so Franki iz dozdanih bojev proti Slovenom znani, ne zaslužijo vere. Jaz jim ne zaupam.

TUGOMER

Ni jaz ne toliko. A to se samo ob sebi razume, da morajo Franki nam toliko in še več zaupati nego mi njim. Ako izmed nas gre na dogovor toliko mož — veljavni morajo biti oni, katere terjajo, da so dobri poroki pošljejo oni toliko svojih nam v zastavo, dokler se mi ne vrnemo. Jaz, ki sem že govoril, lahko doma ostanem in sprejemem zastavljence frankovske.

NEKLON

To je drugo. Naši možje bodo zadovoljni s tem, sodim jaz.

TUGOMER

Skliči jih skupaj, kar jih je blizu, potem jim natančneje stvar razložim.

NEKLON

Ideš takoj?

TUGOMER

Idiva. *Odide.*

OSMI PRIZOR

Grozdana iz sobe na levi pride in Neklona zagleda

- GROZDANA** Neklon, Neklon! Ti, v to izbo prideš, a se pri meni niti ne oglasiš? Čakaj ti mene!
- NEKLON** Kasneje pridem, milica.
- GROZDANA** Čuješ, ali že veš, da ti ne bode treba na vojsko in kako sem jaz vesela, da te ne bodo videli ti grdi Franki?
- NEKLON** A me bodo videli, srce. Moral bodem k njim iti, da se o miru dogovorimo. Tako pravi Tugomer.
- GROZDANA** Ti ne, ne, Neklon! Jaz se tako bojim za tebe, Tugomer naj ide, ti ne.
- NEKLON** Pusti me, duša draga, da idem za Tugomerom. Ali spremi me malo, hočeš?
- GROZDANA** Če mi obljubiš. *Odideta.*

PETI AKT

Izba pri Zorislavi

PRVI PRIZOR

Zorislava, Kajaznik

ZORISLAVA Pusti me. Tu hočem ostati in čakati izdajalca. On je moj ženin! Ha, ha, ha!

KAJAZNIK Ves narod beži v goro, ti sama tu čakaš?

ZORISLAVA Jaz čakam.

KAJAZNIK Tvoji so tudi vsi pobegnili, idi, Zorislava, ne stavljalj se v opasnost. Ne znamo, kaj bode, čudne, grozne govorice lete od ust do ust. Vendar morda ni še vse resnično.

ZORISLAVA Čula sem, a povedi še ti, kaj je gotovo. Moja domišljija je vajena že najhujšega. Govori o groznosti.

KAJAZNIK Nič gotovega ni. Naših vodjev ni nazaj od Frankov; danes je že sedmi dan, kar bi imeli doma biti, a nobenega poročila od njih ni. Vsi se boje, da so izdani, zaprti, če ne hujšega.

ZORISLAVA In potem smo izgubljeni?

KAJAZNIK Izgubljeni, izdani.

- ZORISLAVA** Tako ne govori *mož*. Orožje imate še, še vas je na tisoče, branite se, idi, skliči vojnike, zberite se v gorah in branite dom!
- KAJAZNIK** Oh, kako! Ujeli so nam vse može, ki so vojvodi bili, mi sami se vladati ne znamo.
- ZORISLAVA** Strahljivci!
- KAJAZNIK** Poskušati hočemo, a Perun pomagaj.
- ZORISLAVA** Stoj, odgovori ti, kar sem že prej vprašala, ali se čuje, kje je Tugomer, kam je izginil, on ni bil šel z onimi k Frankom.
- KAJAZNIK** Nikdo ne zna, kje je Tugomer. Takoj drugi dan po odhodu naših vodij in županov je izginil on in izginili so oni Franki, ki so bili nam v zastavo dani in Tugomeru izročeni.
- ZORISLAVA** Izdajalec!
- KAJAZNIK** Narod ga tako zove.
- ZORISLAVA** Idi na svoje delo, ohrabri ljudi.
- KAJAZNIK** Idem, a ti?
- ZORISLAVA** Jaz imam tu posel, važen, kakor je tvoj. — A stoj, tu pride sel, ki sem ga pozvedavat poslala.

DRUGI PRIZOR

Prejšnja. Sel

- SEL** Bežite!
- ZORISLAVA** Povej, kaj si zvedel.
- SEL** Bežite! Od vseh krajev že sovražniki v deželo gredo. Vse naše soteske poznajo, za vsako dolino vedo in nagli so kakor blisk. Nihče se jim ne upa ustavljati, naši ljudje v gore in gozde beže, ni ga moža, ki bi se jim na čelo postavil. Neklona, Lastúna, Volkana, Hotjebora in vse naše vodje, li so bili k Frankom šli, ni nazaj, ubili so jih ali še kaj hujše.
- KAJAZNIK** Perun, kaj početi?
- ZORISLAVA** Je li sovražnik že blizu?
- SEL** S svete gore so že nekatera krdela videli. Jutri, če ne že drevi, so lahko pri nas. Zato bežite!
- ZORISLAVA** Tugomera ni nihče videl?
- SEL** Nihče. A vsi mislijo, da je on porazumljen s Franki. Čul sem pa tudi, da je tisti frankovski menih, kateri je prej pri nas bival in rad s Tugomerom govoril, sedaj pri frankovski vojski viden bil.

KAJAZNIK Tu ni zamujati se. Če se misliš rešiti, pojdi!
ZORISLAVA Jaz sem že povedala, da ostanem tu.

TRETJI PRIZOR

Prejšnji. Batog, krvav, levico in glavo ima obvezano.
 Zovolj in več drugih

VSI PREJŠNJI Batog!
BATOG Da, Batog sam!
ZORISLAVA Sam! Kje so drugi? Kje je Neklon? Go vori, je li istinita strašna vest?
ZOVOLJ Perun, zakaj sem doživel te strašne dni!
Onemogel sede na stran, a poslušā.
BATOG Res je vse, kar si strašnega misliti morete. Prevarjeni smo bili in mrtvi so vsi naši, ubiti zahrbtno. Lisjak nas je zvabil v svoje ležišče na gostije, a šli smo v svoj pogin. Jaz sam sem ubegnul, da bi maščeval se nad onim, ki je vedel, kam nas pošilja, nad Tugomerom. A ušel mi je tudi on, in sedaj nimam drugega nego gledati in čakati, kako gine naša svoboda za veke.
KAJAZNIK Povedi bolj natanko.
BATOG Ti tukaj, Kajaznik! Ti nesrečni človek, i ti si bil med onimi, ki so nam svetovali ta nes-

rečni pot. O, da bi se ti bil jezik prej usušil,
preden si to govoril!

KAJAZNIK

Da bi se bil!

ZOVOLJ

Pripoveduj!

ZORISLAVA

Povej, kako se je godilo strašno dejanje!

BATOG

Med potom že, ko se je Tugomer od nas ločil, meni ni bilo po volji, imel sem sum, a bal sem se razodeti ga, da bi me tovariši ne imeli za boječega. Ko smo prišli na meji blizu šotorov Geronovih, sprejeli so nas Franki s prijaznim licem, nihče bi ne bil sodil, da v srcu nosijo izdajstvo in umor. Pri dogovorih o vojni in miru obetali so nam vse in še več, kar smo hoteli. Naši možje so bili veseli. Zaupali so Frankom in mene je tudi sum popustil. Zadovoljni smo hoteli odpočiti se in drugo jutro vrniti se na pot domov. Frankovski knezje in vojvodi nam ponudijo zvečer obed v šotoru mejnega grofa Gerona. Ob dolgih stolih sedimo pri jedi in pijači. Frankov je za polovico več nego nas. Mi se pogovarjamo med seboj, oni med seboj. Mnogo nam oni silijo vina. Bilo je kasno na večer, ko Nekion vstane in zavpije: »Kje je moj meč?« Ogleamo se in zapazimo, da so Franki skrivaj vsem meče

vzeli, kateri so jih bili ob steni naložili. Jaz svojega meča nisem bil odpasal, tudi ne Hotjebor in Lastun. Vsi skočimo pokonci. Sedaj je bil čas, da so frankovski knezi svoje izdajstvo izvršili. Geron zapiska, Franki meče izderó, od vseh krajev privró orožniki. Neklon je padel prvi, udarjen z mečem po glavi, za njim Samorod, Trzen in Raduljščik. Hotjebor in Lastun sta se branila, drugi niso imeli drugega orožja nego vrče z mize, tudi jih videl nisem, moral sem se braniti sam. Sedel sem najbliže durim. Dva Franka sem podrl na tla, tretjemu orožje izbil in uskočil skozi duri. Zunaj so stali konji, prvega sem zasel in bil bi prej pri vas, ko bi ne bil že prvo noč naletel na sovražnika na potu. Naglo so Franki poseli naše ceste, ovinke sem moral delati. To je povest našega pogina.

ZOVOLJ

O, o!

ZORISLAVA

In kaj sedaj? Batog, ne zapusti še ti naroda, pojdi za njim v goro, bodi mu vodja in ohrabri ga, da se krepko brani, ako tudi poginemo. Pojdi! Sovražnik, pravijo, utegne kmalu tu biti. Jaz ostanem tu in storim, če sar ti ne moreš, pojdi.

- ZOVOLJ** Slušaj ženo, pojdi, umrite slavno!
- BATOG** Ti, Zovolj, ideš z menoj, ti znaš ljudem govoriti.
- ZOVOLJ** *zmaje z glavo.*
- ZORISLAVA** Zovolj ostane pri meni. Pojdi brzo, da ne bode prekasno, Perun vam pomagaj. — Idite vsi! — Batog, v gori najdeš moje ljudi, tudi mojo milo prijateljico Grozdano. Ne pripoveduj ji, da je Neklon ubit, ne pripoveduj ubožici tako dolgo, da zve, kaj sem jaz storila za domovino, potem bode tudi ona laže trpela izgubo. Idite!

ČETRTE PRIZOR

Zorislava. Zovolj

- ZORISLAVA** Tako sva sama, starec. Ti bodeš priča mojega dejanja. In če končava oba življenje, koliko je sedaj najino življenje vredno?
- ZOVOLJ** Perun, Perun! Zapustil si Slovence in sebe. Ta narod potre tujec, a tudi tvoje svetkovanje uniči. Zaman sem te služil do sivih las, zastonj te prosil in molil, niti mi nisi

prej poginiti dal, preden vidim domovino razpadati in slovenstvo umirati.

ZORISLAVA *vzame bodalo iz predala in ga ogleduje:* Jeklo, kovano za moške roke, bodi le enkrat zvesto ženski slabi moči.

ZOVOLJ Zorislava, kaži mi nož.

ZORISLAVA Tu, Čeligojev je.

ZOVOLJ *prime nož, a mu iz rok pade:* Poberi, Zovolj nima več moči, da bi se usmrtil. Žena Čeligojeva, usmili se ga, ne pusti ga tugovati.

ZORISLAVA *skrije nož v svojo obleko:* Ta je za druge prsi, starec. — Tuguj, jaz te tešiti ne morem.

ZOVOLJ O, o! *Glavo povesi in kakor v nesvesti sloni. Zunaj hrup.*

ZORISLAVA Kaj je to? *Gre k oknu.* Sovražniki so že tu! Da li je on že med njimi, Tugomer? *Divje:* Tugomer, Tugomer, sedaj te bode Zorislava poljubila!

PETI PRIZOR

Prejšnja. Dva frankovska vojaka, kmalu za njima
menih

PRVI VOJAK Glej, tu lepa ženska, to je zame.

DRUGI VOJAK In zame.

ZORISLAVA Kaj hočeta!

PRVI VOJAK Ta je pogumna.

DRUGI VOJAK Primi jo!

PRVI VOJAK Primi jo ti!

DRUGI VOJAK Skoro da se je bojim.

MENIH *pride:* Proč od tod, vidva! Ven! *Vojaka odide-ta.* Ne boj se, lepa Zorislava, tebi ne bode nihče ničesar storil, nego častili in spoštovali te bodo naši velikaši bolj od vseh drugih. Ti bodeš prva v tej deželi. Vladala bodeš nad to zemljo in pozni vnuki bodo tvoje ime častili poleg onega, ki bode na tvoji strani temu narodu prinesel pravo luč in čisto vero.

ZORISLAVA V čigavem imenu govoriš? Kaj želiš tu, na čelu tujih vojakov, ti tujec, ki si med nami užival slovensko gostoljubnost, da si nas izdal in prodal! Kdo te je k meni poslal?

- MENIH** Oni, ki je iz ljubezni do tebe k nam pristopil, da kraljevsko krono dobi in jo na tvojo glavo posadi.
- ZORISLAVA** Meni!
- MENIH** Vreden je tvoje ljubezni in čin, ki ga je storil, bil mu je težek, a bog mu ga odpusti.
- ZORISLAVA** Izdajalstvo velik čin! Tugomer, Tugomer v tem društvu? Za to ceno!
- MENIH** Bodi razumna; koliko dobrega učiniš, kako njega in sebe vzvišiš, ako se mu vdaš in on tebi. Do sedaj ste imeli mnogo gospodarjev, narod je bil razcepljen, sedaj dade naši vojvodi vlado v Tugomerove roke in on jo da tebi; ves sijaj naših kneginj pride v tvoj dom in spoznanje večnih resnic in prave vere ti dušo upokoji in te naredi srečno nad vsemi ženami.
- ZORISLAVA** Srečno! Da! Idi, teci in prosi ga, naj pride brž s svojo kraljevsko krono, videti jo hočem. Gotovo se sveti kakor sonce na nebu, ker drago je plačana, z domovino in srcem. In ako ne bi hotel k meni priti, reci mu, Zorislava je sedaj dekla Tugomerova, ona pride sama k njemu, vrže se na tla pred njim, da občuduje njegov sijaj.
- MENIH** Mirno govori ž njim, mlada žena.

ZORISLAVA Ali naj se še bolj ponižam pred našim novim kraljem? Kako? Poduči me ti, blagi mož, pri nas tega nismo znali.

MENIH *zase:* Mi vas že naučimo. *Njej:* Tugomer bo de vesel, ko mu povem, da ga čakaš. *Odide.*

ŠESTI PRIZOR

ZORISLAVA Zaradi mene ta strašni dogodek! Bogovi, sem li prav čula? Gorje mi! Ako je istina, in vidi se mi, da je, grešila sem, da ga nisem uslišala, in ko bi bil grd kakor zmaj, star kakor zemlja, zločest kakor kača. Iz ljubezni do mene! Ha! Ali more pa človek ljubiti, kateremu je možno učiniti tako grozovito dejanje? Ne, to ni človek, ta nima srca. Pridi, pridi k ženski, katere ljubezen te je gnala v pogubljenje domovine in umor prijateljev, jaz te hočem vredno sprejeti! Nevesto najdeš pri meni prej ali slej tako, kakor jo zaslužiš.

SEDMI PRIZOR

Prejšnji. Tugomer

- ZOVOLJ** *Tugomera zagledavši, se počasi skloni pokonci in stopi korak naprej, s prstom kazaje:* Ha, ha! Perun, ubij ga! Jeli ni strele več na nebu za izdajalca domovine? *Zgrudi se nazaj.*
- ZORISLAVA** *zase:* Bogovi, ohranite mi um in moč le še za ene hipe.
- TUGOMER** *vojakom:* Odpravite mi tega besnega starca proč!
- ZORISLAVA** *skoči pred Zovolja:* Tugomer, ne skruni gostoljubja tega mojega doma, nekdam polnega in veselega, kjer si i ti bil -sprejeman. Ta starec je pri meni, vseh drugih že ni več.
- TUGOMER** Tudi jaz sem bil tu sprejemam. A kakor veš, ne vrlo prijazno. *Prosil* sem, ko sem prej k tebi hodil sem, zato sedaj pridem, vidiš, *tako* pridem, da *ukažem* in pokorščino dobim, kjer ljubezni nisem dobil; ženska, ki me ni ljubila, naj mi bode služila.
- ZORISLAVA** Ukazuj, Tugomer.
- TUGOMER** Ta glas? Tako zna nekdam tako ponosna Zorislava govoriti?
- ZORISLAVA** Nekdam Tugomer ni bil gospodar v deželi.

TUGOMER Tako! Ni bil *prvi!* Torej je istinita moja sodba, da ženska ne ljubi moža, nego to, kar mož je. To mi ti v lice trdiš? Ker jaz nisem bil *prvi* med narodom, prvi v vojski, nisem bil tebe vreden. Znal sem to, Zorislava, in zategadelj sem sedaj na ta način prvi in edini, edini izmed naših.

ZORISLAVA Drugih ni več med nami, znam.

TUGOMER Da, snubača izmed njih za tebe ne bode tako brzo. Preden se povrnó, urediti se hočemo drugače tukaj.

ZORISLAVA Čujem, Tugomer.

TUGOMER In na javnih shodih in narodnih posvetovanjih ne bode nobeden več izmed njih o tem govoril, ali Tugomer zasluži zaupanje te črede, ki se narod imenuje, nihče več mu ne bode očital, da je nekdam sramoten ujetnik bil pri Frankih, in nikogar več ne bodo volili na mesto, kamor je on spadal, katero je on zaslužil. Sedaj bodo pokorni, in da bodo, za to hočem od početka s temile tujimi možmi skrbeti.

ZORISLAVA Čujem te, Tugomer, dalje.

TUGOMER Zorislava, take te nisem pričakoval.

ZORISLAVA Ne? Tem bolje zate. Žena, ki te ni ljubila, naj ti služi. Tako si mi govoril prej. Glej,

sedaj se ti klanja Čeligojeva žena, ona prva iz tega naroda, nad katerim hočeš samovladati. Ni li to po tvoji duši?

TUGOMER I ti mi ne očitaš, kar sem storil?

ZORISLAVA Ti nisi prišel po očitania, sužnost in po korščino zahtevaš v svojem in v imenu tujcev. Jaz ti jo dajem prva. Drugi so se ti umaknili. A valjda i njih dosežete še.

TUGOMER Zorislava, od tebe tega ne! Ljubiti, ljubiti me moraš ti! Strast do tebe me je gnala tako daleč v izdajstvo. Ljubi me in izdajstvo moje postane domoljubje, ljubezen tvoja popravi vse, ona bode blagoslov za narod in dom, ona opere prelito kri, osvobodi mene, tebe in tvojo domovino. Zorislava, ljubi me! Vse mi je še potem mogoče učiniti in popraviti.

ZORISLAVA Jaz te ljubim! — Obudiš li s tem mrtve?

TUGOMER O, izgovori prvo besedo še enkrat, še enkrat, a ne tako mrzlo, ne tako!

ZORISLAVA Človek, ali moreš mrtve obuditi, moreš prodano domovino kupiti z mojo ljubeznijo? Reci kako, in jaz vpijem, da se do neba čuje, da te ljubim.

TUGOMER Ne govori sedaj o mrtvem možu. Njega pozabi in vse drugo bode še dobro.

- ZORISLAVA** O mrtvem možu? O enem? Kdo govori? Vsi so mrtvi, tvoj bratranec Neklon, tvoji vojaki Lastún, Hotjebor, Raduljščik, vsi! Ali si že imena rojakov pozabil, preden se je njihova kri na franških mečih ohladila? Ali že ne znaš več klicati žrtev, katere si v mesnico slovenskih sovražnikov na klanje in zavratno morjenje poslal, ko jih tekar jek od vseh gorá ni nehal odmevati? Ne, ne! In ako uideš svoji usodi, naj ti nosi vsaka sapica imena bratov, katere si ubiti dal, na splašeno oko, v temni noči naj te plač prodane domovine iz spanja vzburja, da zopet zagledaš maščevalne podobe najboljših mož svojega naroda, li si jih te dni sovražnikom izročil, da so jih zahrbtno pomorili.
- TUGOMER** Kaj govoriš? Pomorjeni? Ubiti? Kdo ti je to rekel? To ni istina.
- ZORISLAVA** Jeli te tvoja nova vera uči tajiti? Da, ko bi jo bili prej poznali, ne bila bi domovina izdana . . .
- TUGOMER** Kdo ti je to rekel?
- ZORISLAVA** Ne utajiš svojega črnega dejanja. Batog sam, ki je edini ušel, bil je pred teboj tu.

OSMI PRIZOR

Menih. Prejšnji. Frankovski vojaki

- MENIH** Ako našega vojvode Gerona ni prav blizu, nismo brez nevarnosti tukaj. Slovenov je precej mnogo v obližju zbranih.
- TUGOMER** Menih, povedi tej mladi ženski, da se slovenskim možem, ki so šli v frankovski šotor, ni ničesar zlega zgodilo, da pridejo lahko kasneje v domovino nazaj, kadar je moje kraljestvo in krščanstvo utrjeno.
- MENIH** Tega ne morem potrditi.
- TUGOMER** Kaj, človeče!
- MENIH** Ne morem.
- TUGOMER** Je li istina?!
- MENIH** Je. Ali za to nisva midva odgovorna.
- TUGOMER** To je izdaja! Niso mi držali obljube. Menih, ti si mi porok bil!
- MENIH** Jaz ne! Jaz sem porok za to, kar so tebi dati obljubili.
- TUGOMER** Ha, toliko krvi, in vse čez mene! Zorislava, tega sem jaz nedolžen, tega nisem znal, tako jih nisem poznal.

- MENIH** *na stran:* Sedaj pa zame opasno postaja; moram stari Vrzi nekaj na uho nesti. *Odi-de tiho skozi srednja vrata.*
- ZORISLAVA** Tudi ko bi vedel ne bil, da jih pomore, tvoji zločin ni nič manjši. Ti si pastirje sovražniku izročil, da bi vladal nad čredo, kakor si prej svoj narod imenoval. Domovino si izdal, a za plačilo bodeš imel, da te tvoji novi prijatelji varajo in pošljejo za onimi, ki si jih pred seboj poslal. Ha, to bi bila za tebe še lepša in vrednejša smrt nego smrt od slovenske roke. Škoda bi bilo skruniti orožja, katero ti je že bilo namenjeno, ko bi se znalo, da ti bodo dali sami Franki kraljestvo na hrastovi veji, namesto krone — lanec okoli vrata, namesto prestola — vzvišenje med nebom in zemljo. — Vidiš, tu imaš že stražo, da ne uideš.
- TUGOMER** *Frankom vojakom:* Poberite se od tod!
- ZORISLAVA** Glej, nobeden se ne umakne.
- TUGOMER** *potegne meč:* Prekleti lopovi!
- VOJAKI** *izdero meče.*
- TUGOMER** Kaj je to?
- ZORISLAVA** Aj, sijajno kraljevanje Tugomerovo!
- TUGOMER** Izdaja!
- ZORISLAVA** Plačilo izdajalčevo.

DEVETI PRIZOR

Stara Vrza, belo oblečena, plane iz srednje izbe, kasneje za njo prileze menih. Prejšnji

- VRZA** Kje je Tugomer, morilec Čeligojev, mojega Čeligoja. Tu je! Držite ga, ubijte ga, ne, meni ga dajte!
- TUGOMER** Stara veščica, preč od mene.
- VRZA** Ubijte ga! *Pade mrtva predenj.*
- TUGOMER** Hu, proč. *Meč mu iz roke pade, oči si pokrije.*
- ZORISLAVA** *je iz nedrja potegnila nož in z vzklikom skoči k njemu ter ga bode v prsi:* Te je maščevanje Čeligojeve žene, to zasluga izdajalca domovine.
- TUGOMER** *pade:* Smrt iz ženske roke!
- ZORISLAVA** Da bi imela sto rok in ti sto življenj!
- ZOVOLJ** *se iz svoje dosedanje brezčutnosti prebudi:* Morana, Morana, osveta, osveta!
- MENIH** Ženska je besna, primite je!
- PRVI VOJAK** Ta je veščica.
- DRUGI VOJAK** Čarovnica s hudičem v zvezi, pustimo jo.
- ZORISLAVA** *odhaja sredi med vojaki, ki se je plašno ognó.* Sedaj v gore!
- MENIH** Ali je neče nobeden prijeti?

DESETI PRIZOR

Markgraf Geron s spremstvom. Prejšnji

- GERON Kaj je tu?
- MENIH Umorjen je. Tu pred našimi očmi ga je zabolala.
- GERON Kdo?
- MENIH Slovenska žena, ljubica njegova.
- GERON Dala mu je zaslužen plačilo. Sedaj ga ne bode nam treba plačevati.
- MENIH A kaj bode sedaj za sv. vero! On bi bil pomagal.
- GERON Kaj nam sedaj vera! Dežela je naša, drugo ukazujemo.
- ZOVOLJ Pride še dan slovanstva in pride osveta, osveta na morilce slovenske svobode!
- GERON Kaj hočestarec? Odvedite ga!
- Vojaki segnejo po Zovolju, zagrinjalo pade.*

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-199-1